

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor

R.G. Jumayev

«02» 02 2024 y.

60310903 - Psixologiya (amaliy psixologiya) 60310904 - Psixologiya
(oila psixologiyasi) ta’lim yo‘nalishida umumkasbiy fanlardan
Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovlari bo‘yicha fanlar

DASTURI

2.00. Umumkasbiy fanlar:

- 2.01. Umumiy psixologiya
- 2.02. Eksperimental psixologiya
- 2.04. Sotsial psixologiya
- 2.06. Umumiy psixodiagnostika

ANNOTATSIYA

2023-2024 o'quv yilida 60310903 - Psixologiya (amaliy psixologiya) 60310904 - Psixologiya (oila psixologiyasi) ta'lim yo'nalishi bitiruvchi kurs talabalari uchun namunaviy o'quv rejada ko'rsatilgan umumkasbiy umumkasbiy fanlaridan Davlat attestatsiya sinovi uchun tayyorlangan dasturda yakuniy davlat attestatsiya sinovi yozma ishlarini baholash mezonini, "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasi to'g'risida NIZOM" va "Umumiy psixologiya", "Eksperimental psixologiya", "Umumiy psixodiagnostika", "Sotsial psixologiya" fanlarining fan dasturlari hamda nazorat variantlaridan iborat.

Tuzuvchilar:

A.M.Nazarov - psixologiya va sotsiologiya kafedrasini mudiri, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

L.Y.Olimov - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Sh.Sh.Rustamov - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Taqrizchilar:

E.Z.Halimov - Akademik litsey direktori, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent,

U.A.Qosimov - Buxoro viloyati XTXQTMOHM «Pedagogika va psixologiya, ta'lim texnologiyalari» kafedrasini mudiri, dotsent, psixologiya fanlari nomzodi

Imtihon dasturi Buxoro universitetining Kengashida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.

2024-yil 1-fevraldagi 6-sonli bayonnoma

I.KIRISH

60310903 - Psixologiya (amaliy psixologiya) 60310904 - Psixologiya (oila psixologiyasi) ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavrlar tayyorlovchi oliy ta'limning o'quv reja va fan dasturi asosida amalga oshiriladi. Fan dasturlarining nazariy va amaliy mashg'ulotlarini to'liq o'zlashtirgan, yakuniy davlat attestatsiyasidan muvaffaqiyatli o'tgan shaxsga «bakalavr» malaka (daraja)si hamda oliy ma'lumot to'g'risidagi davlat namunasidagi rasmiy hujjat(lar) beriladi. Bakalavr yakuniy davlat attestatsiyasi doirasida o'quv rejadagi 3. "Umumkasbiy fanlar" fanlaridan yozma ish topshirishi nazarda tutilgan.

1.1. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni.

Psixologiya fani psixikani rivojlanishi, shaxs psixologiyasi, bilish jarayonlari, shaxsning hissiy-irodaviy sohasi, individual psixologik xususiyatlar, psixologik holatlar hamda shaxsning shakllanishi jarayonida yuzaga keladigan psixologik, fiziologik va jismoniy o'zgarishlar, shuningdek shaxsga xos sifat, xususiyat, holatlar ta'lim-tarbiya jarayonini to'g'ri tashkil qilishning yoshga bog'liq jihatlarning psixologik mexanizmlari qamrab oladi.

1.2. O'quv fanining maqsad va vazifasi

"Umumiy psixologiya" fanini o'qitishdan maqsad - talabalarda umumiy psixologiya fani, psixika, shaxs, faoliyat, muloqot, bilish jarayonlari, irodaviy sifatlar, hissiy holatlar, individual-xususiyatlarga doir bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdir, hamda bo'lajak pedagog mutaxassislar tamonidan psixik taraqqiyot qonuniyatlari, davrlari, mexanizmlari, omillari va shart-sharoitlari haqidagi zamonaviy ilmiy bilimning o'zgartirilishini tashkil etishdir.

"Umumiy psixologiya" fanning vazifasi - talabalarga umumiy psixologiyaning mohiyati, psixika va ong tushunchalari, psixik jarayonlar, holatlar, xususiyatlar, psixik rivojlanish va uning o'ziga xos xususiyatlari, yosh davrlari tasnifi, psixik taraqqiyotning turli bosqichlari uchun xos psixofiziologik va psixologik xususiyatlar haqidagi bilimlar bilan qurollantirishdan iborat.

60310903 - Psixologiya (amaliy psixologiya) 60310904 - Psixologiya (oila psixologiyasi) ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari uchun umumkasbiy fanlaridan umumkasbiy fanlardan Yakuniy davlat yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi yozma ishlarini BAHOLASH MEZONI

60310903 - Psixologiya (amaliy psixologiya) 60310904 - Psixologiya (oila psixologiyasi) ta'lim yo'nalishi umumkasbiy fanlaridan yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi yozma usulda o'tkaziladi. Har bir variant 4 savoldan iborat. Variantdagi 4 ta savolning har biridan olish mumkin bo'lgan maksimal ball 25 ga teng bo'lib, jami 100 ball to'plash mumkin.

Har bir savolga javob to'g'ri va to'liq yoritilsa, psixologiya fanlariga doir zamonaviy nazariyalarni bilishi, mustaqil, aniq fikrlar asosida muammolarga ijodiy yondashgan holda yoritilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 21,5-25 ball oraligida baholanadi.

Savolga to'g'ri javob yozilsa, ilmiy-amaliy jihatdan asosli mantiqli yoritilgan bo'lsa, biroq bugungi ta'lim va tarbiya jarayoni yangilanishlar amaliyoti bilan bog'lashda ayrim noaniqliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 18-21 ball oralig'ida baholanadi.

Savolga asosan to'g'ri javob yozilsa, biroq qo'yilgan masalaning mohiyati, mazmuni, natijalari yuzaki yoritilsa, fikr-mushohada bayonida tarqoqlik kuzatilsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 14-17,5 ball oralig'ida baholanadi.

Savolga javoblar noto'g'ri yozilsa, o'quv adabiyotidan so'zma-so'z ko'chirilgan bo'lsa yoki savollarga, umuman, javob yozilmagan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 0-13,5 ball oralig'ida baholanadi.

T.r.	Umumiy ball	Baho	Bakalavr talabasining bilim darajasi	Xususiy ball
1	21,5-25	A'lo (90-100)	Qo'yilgan savollar mazmunan aniq yoritilib, siyosiy islohotlar va jarayonlarning mazmun-moxiyati to'liq ochib berilgan.	8- 8,5
			O'zbekistonda ta'lim va tarbiya sohasidagi islohotlar tahlili va ularning amaliy samaralari, natijalari va hayotga tatbiq etilishi bo'yicha mustaqil, ijodiy fikr mavjudligi.	7- 7,5
			Javoblarda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan va umumiy xulosalar qilingan.	5-6,5
			Imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan.	1,5-2,5
2	18 -21	Yaxshi (70-89)	Javob to'g'ri yozilgan, unda siyosiy bilimlar asosli yoritilgan, ammo sana va sonlarda chalkashliklarga yo'l qo'yilgan.	6-7
			Javobda talabaniq mustaqil mushohada yuritish qobiliyati seziladi.	5,5-6
			Ijodiy yondashuv mavjud.	3,5-4
			Talaba muammoni tahlil qilish qobiliyati ega.	3-4

3	14-17,5	Qoniqarli (60-69)	Savolga javobda masalaning mohiyatini tushunilgan, ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan. Fikrlar bayonida tarqoqlik kuzatiladi. Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan. Tasavvurga ega, lekin tahlil yetarli emas.	5-6 4-4,5 3-4 2-3
4	0-13,5 gacha	Qoniqarsiz (0-59)	Savol buyicha aniq tasavvurga ega emas. Umuman javob yozilmagan. Noto'g'ri javob va ma'lumot berilgan. O'quv adabiyotidan aynan so'zma-so'z ko'chirilgan	0-13,5

**3.ASOSIY NAZARIY QISM.
UMUMIY PSIXOLOGIYA FANI**

Psixologiya fanining predmeti va rivojlanish tarixi

Umumiy psixologiyaning predmeti, vazifalari. Psixologiya tabiiy va ijtimoiy ilmiy fan sifatida. Psixologiya fanining predmeti haqidagi tasavvurlar taraqqiyotining asosiy bosqichlari. Psixologiyaning falsafa doirasidagi taraqqiyoti. Psixologiya va ilmiy-texnik taraqqiyot. Psixologiyaning asosiy muammolari. Pedagog faoliyatida psixologiyaning yetakchi ahamiyatga ega ekanligi. Psixologiyasining tuzilishi, psixologiya sohalari psixologiyaning fanlar tizimida tutgan o'ri. Psixologiya fanining taraqqiyoti tarixi. Psixologik bilimlarning rivojlanish bosqichlari. Psixologiya fanining yirik ilmiy yo'nalishlari va maktablari (biologik, evolyusion, genetik, bixeviorizm, kognitiv, ijtimoiy-madaniy). O'zbekistonda psixologiya fanining rivojlanish tarixi. Zamonaviy psixologik tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlari, ularda to'plangan bilimlarning amaliyotda qo'llanishi.

Psixologiyaning tadqiqot metodlari va tarmoqlari

Psixologiya sohasida ilmiy-tekshirish olib borishning o'ziga xosligi. Psixologik tadqiqot metodlari: kuzatish, eksperiment, psixofiziologik metodlar, klinik metodlar, differensial metod, suhbat va so'rov, test, korrelyatsiya, modellashtirish, faoliyat natijasini o'rganish. Psixologiyada ilmiy tekshirish olib borishda zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalanish.

Xulq-atvorning psixofiziologik asosi

Xulq-atvorning psixofiziologik asosi (Nerv tizimi. Neyronlar. Akson. Dendrit. Miya. Endokrin tizim. Genetika.) Endokrin tizimning inson organizmi va xulq atvoridagi ahamiyati. Psixik xususiyat va holatlarning neyropsixologik asoslari. Egizaklar usuli, gen va atrof-muhit bir-biriga ta'siri. Irsiyat. Bixevioral genetika. Psixik faoliyatning jinsga oid xususiyatlari. Xulq-atvorning psixofiziologik asosi bo'yicha qisqacha xulosa va amaliy tavsiyalar.

Ong taraqqiyoti va ongsizlik

Filogenez va ontogenez haqida tushuncha. Psixikaning sensor, perseptiv bosqichlari. Instinktlar. Instinkt tushunchasining mazmuni. Instinktlarning klassifikatsiyasi. Hayvonlarning individual va intellektual xatti-harakat shakllari. Ongning paydo bo'lishi va uning taraqqiyoti. Onglilik va ongsizlik. Muhit psixik faoliyat va taraqqiyot omili sifatida. Anglanmagan psixik jarayonlar.

Diqqat

Diqqat haqida tushuncha. Diqqatning nerv-fiziologik asoslari. Diqqat turlari, ixtiyorsiz diqqat, ixtiyoriy diqqat, ixtiyoriydan so'nggi diqqat. Diqqatning xususiyatlari, diqqat kuchi va bo'linishi, diqqat ko'lami, diqqat taqsimlanishi, shaxsda diqqat rivojlanishi. Diqqatning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Sezgi

Sezgilar haqida umumiy tushuncha. Sezgilarning nerv-fiziologik asoslari. Sezgilarning tasnifi, sezgilarning turlari, sezgi sohasidagi qonuniyatlar. Sezgi va sezuvchanlikning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.

Idrok

Idrok haqida tushuncha. Idrokning nerv-fiziologik asoslari, xususiyatlari va qonuniyatlari. Idrokda ob'ekt va fon, appersepsiya, idrokning konstantligi. Idrokda illyuziya va gallyutsinatsiya. Vaqt, harakat va fazoni idrok qilish. Idrokning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Xotira

Xotira haqida tushuncha. Xotiraning nerv-fiziologik asosi. Xotira nazariyalari. Xotira turlari, faoliyatga ko'ra xotira turlari, maqsadiga ko'ra xotira turlari, muddatiga ko'ra xotira turlari. Xotira jarayonlari, esda olib qolish, esga tushirish, esda saqlash, unutish. Xotirani o'rganish metodlari. Xotiraning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Xayol

Xayol haqida tushuncha. Xayol jarayonlari. Xayol turlari, tasavvur xayoli, ijodiy xayol, ixtiyorsiz va ixtiyoriy xayol, orzu, tush ko'rish va shirin xayol. Xayol sifatlari, xayolning kengligi va torligi, xayolning chuqurligi va realligi, xayolning mazmundorligi va kuchi, fantaziya. Xayolning rivojlanishi. Xayol bo'yicha qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Tafakkur

Tafakkur haqida tushuncha. Tafakkur va hissiy bilish. Tafakkur operatsiyalari, tafakkur shakllari, turlari. Tafakkur borasidagi psixologik nazariyalar. Muammoli vaziyat va uni hal qilish metodlari. Tafakkurning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Intellekt va kreativlik

Intellekt va kreativlik haqida tushuncha. Intellekt va kreativlik nazariyalari. Intellekt sohasida psixologik differentsiatsiya – irsiyat, jins, madaniyat, muhit. Intellektni o'lchash metod va metodikalari. Intellekt sohasidagi buzilishlar. Intellekt va kreativlikning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Faoliyat va motivatsiya

Faoliyat haqida tushuncha. Faoliyatning tuzilishi, turlari. Motiv va motivatsiya. Motivlarning turlari. Motivatsiya nazariyalari (A.Maslou, A.Adler, Z.Freyd). Motivatsion sohani tekshirish metodlari. Motivatsiyaning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Muloqot

Muloqot va nutq haqida tushuncha, muloqot turlari. Muloqotning inson filogenetik va ontogenetik rivojlanishidagi ahamiyati. Muloqot vazifalari. Muloqotning verbal va noverbal vositalari, muloqot shaxslararo o'zaro ta'sir etish sifatida, muloqot insonlarning bir-birini tushunishi, muloqot texnikasi va usullari. Muloqotning ijtimoiy-psixologik jihatlar haqida tushuncha. Shaxslararo munosabatlar va ularda muloqotning o'rni. Muloqot tomonlari, muloqotning kommunikativ tomoni, muloqotning interaktiv tomoni, muloqotning perseptiv tomoni, emotsional va ijtimoiy intellekt, ijtimoiy psixologik trening haqida tasavvur hosil qilish. Muloqotning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Hissiyot

Emotsiya haqida tushuncha. Hissiy holatlarning nerv-fiziologik asoslari. Insoniy emotsiyalar va hayvonlardagi emotsiyalar. Emotsiya nazariyalari (Djeyms-Lang, Kennon-Bard, S.Shaxter, D.Zinger) Qarama-qarshi emotsiyalar nazariyasi (R.Salomon bo'yicha). Hissiy holatlarning ifodalanishi, hislarni kechirish shakllari. Yuksak hislar. Emotsiyalar va hissiyot haqida tushuncha. Emotsional holatlarning turlari. Hissiy holatlarning ifodalanishi, hislarni kechirish shakllari. Hissiy ton, affekt, stress. Yuksak hislar: praksik hislar, axloqiy hislar, estetik hislar, intellektual hislar. Ijtimoiy xulq-atvor xususiyatlari.

Iroda

Iroda haqida tushuncha. Irodaviy faoliyatning umumiy xususiyatlari. Iroda borasidagi nazariyalar. Irodaviy akt va uning tuzilishi. Irodaviy harakatlar va uni boshqarish. Shaxsning irodaviy sifatlari. Irodaning individual xususiyatlari. Irodani tarbiyalash. psixologik asosi haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar.

Shaxs

Shaxs haqida tushuncha. Shaxsning rivojlanishi. Shaxsning ximoyalani sh mexanizmlari. Ta'sir etuvchi omillar. Shaxs psixologik strukturasi. Shaxs nazariyalari (G.Ayzenk, Z.Freyd, K.Rodjers, A.Maslou). Xarakter haqida tushuncha. Shaxsning o'zini o'zi baholashi. Shaxsning o'zini o'zi nazorat qilishi va boshqarishi. Shaxsni o'rganish metodlari (kuzatish, proektiv texnikalar, so'rovnomalar va amaliy testlar

Temperament va xarakter

Temperament haqida tushuncha, temperament tiplari, temperamentning klassik nazariyalari, temperament xususiyatlari, temperamentni tarbiyalash haqida ilmiy bilimlarni shakllantirish. Individuallik xususiyatlari differensial psixologiyaning predmeti sifatida. Inson shaxsi va individuallik xususiyatlari. Individuallik xususiyatlari klassifikatsiyasi va ularning shaxs xulq-atvori regulyastiyasidagi o'rni. Temperament. ONF tiplari xususida I.P.Pavlov nazariyasi, temperament haqida hozirgi zamon nazariyalari. Temperamentning evolyustion jarayonga moslashish imkoniyatlari. Xarakter haqida tushuncha, xarakter tuzilishi va xususiyatlari, xarakter tipologiyasi, xarakterning shakllanishi, xarakterning ifodali belgilari haqida tushuncha va ilmiy tasavvurlar hosil qilish. Xarakter shakllanishi. Xarakter aksentuatsiyasi. Jinsiy dimorfizm va individning psixologik tavsifi.

Qobiliyat

Qobiliyatlar haqida tushuncha, qobiliyatlarning sifat va miqdor tavsifi, qobiliyatlarning tuzilishi. Qobiliyat turlari, qobiliyat va irsiyat, qobiliyatlarning rivojlanishi haqi da ilmiy bilimlarni shakllantirish. Layoqat va qobiliyat. Qobiliyatlar tuzilishi, turlari. Talantning paydo bo'lishi va tuzilishi. Shaxs rivojlanishining individuallik xususiyatlari va ularning roli haqida qisqacha xulosa. Amaliy tavsiyalar

Yosh va pedagogik psixologiya fanining tadqiqot sohasi va muammolari

Yosh va pedagogik psixologiya fanining predmeti, maqsad va vazifalari. Yosh va pedagogik psixologiya faniga oid ilmiy bilimlarning vujudga kelish tarixi, fanning asosiy sohalari, yosh va pedagogik psixologiya fanining boshqa fanlar bilan aloqasi Yosh va pedagogik psixologiyaning o'qituvchi faoliyatida tutgan o'mi, yosh va pedagogik psixologiya fanining tadqiqot metodlari haqida tushuncha va ilmiy tasavvurlar hosil qilish. Psixik rivojlanish haqida tushuncha, uning o'ziga xos xususiyatlari. Rivojlanishni davrlashtirish muammosi psixik rivojlanish va ta'lim o'rtasidagi o'zaro munosabat. Turli yosh davrlarda yetakchi faoliyat turlari.

Ontogenezning ilk bosqichlarida insonning psixik rivojlanishiga xos xususiyatlar

Perinatal davrining o'ziga hos xususiyatlari, chaqaloqlik davrida psixofiziologik rivojlanishga xos xususiyatlar haqida umumiy tushuncha, tug'ilish davri inqirozi, go'daklik davrining o'ziga hos psixologik xususiyatlari, ilk bolalik davrida psixik rivojlanish xususiyatlari, ilk bolalik davrida o'z-o'zini anglashning rivojlanishi va 3 yoshlilar inqirozi haqidagi nazariy bilimlarni tarkib toptirish

Maktabgacha yosh davrida psixik rivojlanish xususiyatlari

Maktabgacha yosh davrida psixofiziologik taraqqiyotning umumiy tavsifi, o'yin - maktabgacha yoshdagi bolaning etakchi faoliyati sifatida, maktabgacha yosh davrida bilish jarayonlari va nutqning rivojlanishiga xos xususiyatlar, maktabgacha yosh davrida emotsional-irodaviy sifatlarning rivojlanish xususiyatlari. Yosh davrida motivatsion sohadagi o'zgarishlar, 7 yoshlilar inqirozi, uning sabablari va alomatlari, maktabga psixologik tayyorlik muammosi haqida tushuncha va ilmiy tasavvurlar hosil qilish.

Kichik maktab yoshi davrida psixik rivojlanish xususiyatlar

Kichik maktab yoshi davrida psixik rivojlanishning umumiy tavsifi, kichik maktab yoshidagi bolaning maktabga moslashishi muammosi, kichik maktab yoshi davrida motivatsion sohadagi rivojlanish xususiyatlari (o'quv faoliyati, shaxslararo munosabatlarning motivatsion asoslari), kichik maktab yoshi davrida bolaning o'zi haqidagi tasavvurlari va xulq-atvori, kichik maktab yoshida bola shaxsining rivojlanish xususiyatlari haqida ilmiy bilimlarni shakllantirish.

O'smirlik davrida psixik rivojlanish xususiyatlari

O'smirlik davridagi psixik rivojlanishning umumiy tavsifi, o'smirlik davri inqirozi va uning psixologik, psixofiziologik sabablari, bu davrda intellektual va emotsional rivojlanish xususiyatlari, o'smirlik davrida motivatsion sohadagi rivojlanish xususiyatlari (tengdoshlar bilan muloqot qilish motivatsiyasi, o'quv faoliyati motivatsiyasi, jinoiy xulq-atvor motivlari), o'smirlik davrida shaxsning

rivojlanish xususiyatlari, o'smirlik davrida o'z-o'ziga baho berish tizimining rivojlanishi muammosi borasidagi tasavvurlarni hosil qilish.

Ilk o'spirinlik davrida psixik rivojlanish xususiyatlari

Ilk o'spirinlik davriga umumiy tavsif, ilk o'spirinlik davrida intellektual va emotsional rivojlanish xususiyatlari, ilk o'spirinlik davrida do'stlashish muammosining psixologik xususiyatlari, ilk o'spirinlik davrida muhabbat, ilk o'spirinlik davrida o'zini-o'zi anglashning rivojlanishi, ilk o'spirinlik davrida o'quvkasbiy faoliyatning etakchi faoliyatga aylanishi va kasb tanlash muammosi, ilk o'spirinlikda kasbga yo'naltirishning psixologik muammolari haqida ilmiy bilimlarni shakllantirish.

Oila psixologiyasi

Oila kichik guruh sifatida. Oiladagi shaxslararo munosabatlarning tizimiga xos umumiy xususiyatlar. Yoshlarning oilaviy hayotga tayyorlik muammosi. Nikoh va oila haqidagi tasavvurlar. Oilaviy tarbiya uslublari. Oilaviy shaxslararo munosabatlarning muammolari, oilaviy nizolar.

Yoshlik, yetuklik va keksalik davrining psixologik xususiyatlari

Yoshlik davri va uning o'ziga xos xususiyatlari, o'z-o'zini anglash, kasbiy anglanganlik. Yetuklik davrining birinchi bosqichidagi shaxsning psixologik xususiyatlari, yetuklik davrining ikkinchi bosqichidagi shaxsning psixologik xususiyatlari. Yetuklik davrining ijtimoiy-psixologik jihatlari. Gerontopsixologiya - keksalik psixologiyasi haqida umumiy tushuncha. Psixolog olimlarning keksayish davri haqidagi falsafiy fikrlari. Keksalik davrining o'ziga xos xususiyatlari. Biologik keksayish davridagi shaxs psixologiyasi. Keksalik davridagi shaxsning psixologik xususiyatlari. Uzoq umr ko'ruvchilarning psixologik xususiyatlari.

Ta'lim va tarbiyaning psixologik asoslari

Ta'limning yosh va pedagogik psixologiya fanida tutgan o'mi, talim va aqliy taraqqiyot, o'qish faoliyati va uning turlari, ta'lim va bilimlarni o'zlashtirishni boshqarish muammolari hamda imkoniyatlari, aqliy harakatlarni bosqichma-bosqich tarkib toptirishning mohiyati, muammoli ta'limning moyiyati, pedagogik bah ova uning turlari, ta'lim texnologiyalarining psixologik xususiyatlari haqida ilmiy bilimlarni shakllantirish. Tarbiya jarayonining psixologik mohiyati, tarbiya metodlari va turlari, bolalar jamoasi va uning tarbiyaviy imkoniyatlari, tarbiyasi "qiyin" va o'zlashtirmovchi o'quvchilar bilan ishlash metodlari, ilmiy dunyoqarash va barqaror e'tiqodni shakllantirish metodlari, ideal, jinsiy tarbiyalash, mehnatning tarbiyaviy ta'siri o'zo'zini tarbiyalashning metod va shakllari, tarbiyaning psixologik mexanizmlari, milliy ong va milliy g.,urumi tarbiyalashning psixologik asoslari muammosi yuzasidan tasavvurlarni shakllantirish.

O'qituvchi psixologiyasi

Pedagogik faoliyatning psixologik xususiyatlari, pedagogning o'z-o'ziga talab qo'yishi muammosi, o'qituvchining kasbiy moslashishi muammosi, jamiyatda o'qituvchining tutgan o'rni va uning vazifalari, o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar, o'qituvchining kasbiga xos xislatlari, o'qituvchi o'quvchilarning hayoti va faoliyati tashkilotchisi ekanligi, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, pedagogik muloqot va uning o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik

3.3. Eksperimental psixologiya

qobiliyatlarning turlari, pedagog o'z ilmiy, o'quv-uslubiy salohiyatini oshirishining psixologik muammolari haqida tushuncha va ilmiy tasavvurlar hosil qilish. Pedagogik qobiliyatlar haqida tushuncha, pedagogik qobiliyatlarning turlari: didaktik qobiliyatlar, akademik, perseptiv, kommunikativ, nutq qobiliyati, tashkilotchilik, avtoritar, pedagogik hayol, diqqatni taqsimlay olish qobiliyati, pedagog o'z ilmiy, o'quv-uslubiy salohiyatini oshirishining psixologik muammolari haqida fikr almashish.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

Asosiy adabiyotlar.

1. Ivanov I., Zufarova M. "Umumiy psixologiya". O'z.FA., 2008.
1. Davletshin M.G., Mavlonov M.M, To'ychieva S.M. "Yosh va pedagogik psixologiya" T. TDPU, 2009.
2. Safayev N.S., Mirashirova N.A., Odilova N.G. "Umumiy psixologiya nazariyasi va amaliyoti": - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013.
3. Xaydarov F.I., Xalilova N. "Umumiy psixologiya". T.: "Fan va texnologiyalar" markazining bosmaxonasi : 2009.
4. Yugay A.X., Mirashirova . N.A. «Obshaya psixologiya» T. TGPU, 2014.
5. G'oziyev E.G'. Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi) T:O'qituvchi. 1994.

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. Klimov Y.A. «Общая психология». - Сpb., Piter, 2001
2. David G.Myers. " Psychology" Michigan USA: Worth Publishers.: 2011.
3. Maxsudova M.A. Muloqot psixologiyasi. T., 2006
4. Nemov R.S. Psixologiya. M.: Vlados, 2003. 1-2-t.
5. Fridman L.M. Psixologiya vospitaniya. Kniga dlya tex, kto lyubit detey. - M.: TTS «Sfera», 1999.
6. Radugina A.A. Pedagogika i psixologiya. - M., 2007.
7. Rubinshteyn S.L. Основы общей психологии. - Spb: Piter, 2007.
8. G'oziyev E.G'. "Ontogenez psixologiyasi". -T.: Noshir. 2010

Elektron ta'lim resurslari.

www. tdpu. uz
www. pedagog. uz
www. Ziyonet. uz
www. edu. uz
www. psychology. uz
www. psychology. net. ru
www. psycatalog. ru

Eksperimental psixologiya: tushuncha, tarixi

Fiziologik psixologiya paydo bulishining tarixiy shart-sharoitlari. G.Gelmgolts – psixofiziologiya asoschisi sifatida. Psixofizika fanining paydo bo'lishi va shakllanishida E.Veber va T.Fexner tadqiqodlarining o'mi. V.Vuntning eksperimental psixologiya yo'nalishiga doir izlanishlarining mohiyati va E.Titchenerning laboratoriya metodlari. Bilish jarayonlarini eksperimental tahlil etishning murakkab qirralari. Ebingauz, Brayyan, Xarterlarning eksperimental psixologiya nuqtai nazaridan olib borgan tadqiqodlari.

Eksperimental psixologiyaning hozirgi davrdagi holati

Psixologiya fani metodologiyasi. Eksperimental psixologiyaning hozirgi davrdagi paradigmasi. Ilmiy tadqiqodning bosqichlari, turlari. Nazariya va uning tarkibiy tuzilishi. Ilmiy muammo. Asosiy umum ilmiy tadqiqot metodlari.

3-mavzu. Psixologik eksperimentning asoslari

Psixologik eksperiment tushunchasi. Tor ma'noda va keng ma'noda eksperiment so'zining tushunchasi. Muammoning amaliy jihatdan o'rganish mohiyati. Kuzatish dastlabki manbalarni to'plash metodi sifatida. Ilmiy farazlarning shakllantirilishi. Laboratoriya eksperimentining o'ziga xosligi. Tajribani rejalashtirish. To'plangan ma'lumotlarni qayta ishlash.

Psixologik tadqiqot metodlari klassifikatsiyasi

Noeksperimental psixologik metodlar. Noeksperimental metodlar, so'rovnom bilan uzviy bog'liqligi. Psixologik tajribalarda so'rovnom metodlari. Psixologik metodlarning asosiy mohiyati. Psixologik tadqiqotning metodlari. Psixologik metodlarning umumilmiy klassifikatsiyasi.

Tadqiqotlarni tashkil etishga qo'yiladigan talablar

Adabiyotlar bilan ishlash va uni tizimga solish. Eksperimental tadqiqodning tajriba sinovini tashkillashtirish. Abstraksiya va kontsentizatsiya. Induksiya va deduksiya. Analiz va sintez. Klassifikatsiya taqqoslash va umumlashtirish.

Kuzatish

Turmushdagi va kasbiy kuzatish. Kuzatish metodini tatbiq etish sohalari. Kuzatish tadqiqot metodi sifatida: Predmeti. Sharoiti. Vositalari. Usullari. Kuzatish turlari. Tizimsiz kuzatishning o'ziga xos jarayonlari. Tizimlashtirilgan bir biriga bog'liq bo'lmagan kuzatishning o'ziga xosligi. Kuzatish rejasini tuzish bosqichlari. Kuzatish natijalarini qayd etish holatlari. Kuzatish natijalarining xolisligi muammosi.

Kuzatuvchi shaxs va uning madaniyati. Kuzatuvchining tadqiqot natijalariga ta'siri. Kuzatuvchi va kuzatiluvchi shaxslarning o'zaro munosabatlari. Kuzatiluvchining reaktivligi. Kuzatiluvchining kuzatish jarayoniga ko'nikib qolishi.

Tadqiqotchi praktikumi. Kuzatuv metodi yordamida emotsiyalarni baholash. Yolg'onnani aniqlashda kuzatish metodidan foydalanish. Shaxs xususiyatlarini baholashda kuzatish metodi. Guruhni kuzatish. Xodimlarni baholashda kuzatish metodi. Kuzatish metodikalari.

O'zini o'zi kuzatish metodi

Tarixiy sharh. Empatiya muammosi. O'zini o'zi kuzatish metodlari. Shaxs tajribasi fenomeni. Tatbiqiy psixologiya. Psixologiya metodlari. Kommunikatsiya muammosi.

Verbal-kommunikativ metodlar

Suhbat metodi. Suhbat metodining umumiy xarakteristikasi. Turmushda va kasbiy suhbat. Suhbat metodining tatbiq etish maqsadlari va sohalari. Suhbat rejasi. Suhbat o'tkazish joyi va davomiyligi. Suhbat bosqichlari va uni protokollashtirish. Psixologik muloqot, muloqot o'rnatish usullari. Tadqiqot praktikumi. Suhbat texnikasi. So'rov metodi. So'rov o'tkazish tasniflari. So'rov strukturasi.

Psixometrik tekshiruv. Anketa so'rovi. Anketa ko'rinishlari va ularning tavsifi. Tadqiqot praktikumi. So'rov o'tkazish uchun anketa ishlab chiqish.

Intervyu usuli. Intervyu suhbat va so'rov mujassamligi sifatidayu

Intervyu ko'rinishlari. Chuqurlashtirilgan intervyu. Intervyu tizimini ishlab chiqish. Respondentlar uchun savollarni shakllantirish qonun qoidalari. Intervyu o'tkazish jarayonlari. Tadqiqot praktikumi.

Shaxsni o'rganishning biografik metodi

Biografik metod asosida shaxs xarakteristikasini tuzish. Biografik anketaning shakllantirilishi. Tadqiqotni tashkil etish. Tekshiriluvchiga yo'riqnoma. Bayonnomani tuzish. Shaxs shakllanishi xronologik jadvali. Kontent-tahlil metodi.

Shaxs yo'nalganligini o'rganish

Shaxsni yo'nalganligini o'rganish anketasi. Shaxsni yo'nalganligini aniqlash jarayoni. Shaxsni yo'nalganligini o'rganuvchi anketa o'tkazish uchun zaruriy ma'lumotlar. Tekshiriluvchiga yo'riqnoma, javob varaqasi. Ma'lumotni qayta ishlash uchun test kaliti. Baholash jadvali, yakka shaxs yoki guruh uchun.

Kasbiy qiziqish va layoqatlarni eksperimental o'rganish

Bilish jarayonlari va qiziqishlarning uzviy bog'liqligini o'rganish. Maktab o'quvchilarida anketa metodi yordamda tekshirish o'tkazish. Anketa 78 savoldan iborat, savollar kasbiy qiziqishga yo'naltirilgan. Javob varaqasi va jadval, 13 qator va 6 ustunda nomerlangan bo'sh katakchalar bilan, qiziqishlar xartasi javob varaqasi to'ldirish vazifasini to'g'ri tushuntirish.

Shaxs temperamentini tadqiq etish metodlari

Asab tizimi xususiyatlarini o'rganishda kuzatish metodi (M.K.Akimova va T.V.Kozlovaning kuzatuv sxemasi). Temperamentning uch xususiyatini o'lchash uchun G.Ayzenkning shaxs surovnomasi: ekstraversiya, introversiya, neyrotizm. Temperamentning uchta asosiy xususiyatini baholash uchun asab tizimi xususiyatlari so'rovnomasi (Ya.Strelyayu): qo'zgalish kuchi, tormozlanish kuchi, asabiy jarayonlarning harakatchanligi. A. Belovning "Temperament formulasi" so'rovnomasi to'rtta temperament turlarining jiddiylikni aniqlash uchun. Asab tizimining xususiyatlarini o'rganish metodikasi (B.A.Vyatkin) asab tizimining uchta xususiyatini baholash uchun: qo'zgalish kuchi, tormozlanish kuchi, asabiy jarayonlarning harakatchanligi.

Xarakter aksentuatsiyasini o'rganish

Psixologiyada "xarakter aksentuatsiyasi" tushunchasi. Aksentuatsiya inson shaxsining uziga xos xususiyati sifatida. Psixologiyada "xarakter aksentuatsiyasi"

tushunchasini ishlab chiqish. K.Leongard, A.Ye.Lichkoning ilmiy qarashlari. Xarakter aksentuatsiyasi o'smirlar deviant xulq-atvori omili sifatida. Shaxs xarakter aksentuatsiyasi diagnostikasi. G.Shmishek, K.Leongardning test-so'rovnomasi. Shaxsning xarakteri va temperamanta aksentuatsiyasini aniqlash metodikasi. Leongard tomonidan aniqlangan 10 ta aksentuatsiya tiplarining ikki guruhga bo'linishi: xarakter aksentuatsiyasi (namoyishkorlik, pedantizm, qotib qolganlik, qo'zg'aluvchanlik) va temperament aksentuatsiyasi (gipertimlik, distimlik, xavotir-qo'rquv, siklotimlik, affektivlik, emotivlik).

ICHKI REGULYATSIYA

Psixologiyada ilmiy tadqiqotlarning metodologik asoslari

Psixologiyada ilmiy bilish. Paradigma tushunchasi. Paradigmalar ozgarishi fanning rivojlanish jarayoni sifatida (T. Kun). Ilmiy nazariya tushunchasi. Nazariy sarashlar va uning empirik tekshirish.

Nazariy konstrukt tushunchasi. Ilmiy faraz tushunchasi. Gipotezalar verifikatsiyasi va falsifikatsiyasi. Nazariyalar va psixologi reallik dunyosi. Yuqori, o'rta va quyi daraja (bosqich) nazariyalari. Empirik yuklama tushunchasi. K.Xolskamp sxemasi.

Metod, metodika va metodologiya tushunchalari. Psixologik tadqiqot metodlari. Psixologik tadqiqot ob'ektivligi mezonlari. Empirik ma'lumotlar turlari. Psixologiyada ma'lumotlarning uch manbasi. (R.Kettell). Psixologiyada neyrofiziologik ma'lumotlarning ahamiyati.

Ilmiy bilish mezonlari. Psixologiyada ob'ektivlik muammosi. Psixologiyada nomotetik va ideografik yondashuvlar. Psixologik tadqiqotlarni miqdoriy va sifat tahlil metodlari. Psixologik tadqiqotlarni o'tkazish etikasi.

Ehtiyoj faollikni yuzaga keltiruvchi turtki sifatida va ehtiyojni o'rganish metodlari

Ehtiyoj muammosi. Ehtiyoj va zaruriyatning tushunchasi. Ehtiyoj zaruriyatning qondirish manbai. Ehtiyoj tushunchasi, muvoffaqiyatga intilish manbai sifatida. Ehtiyoj boylik sifatida. Ehtiyoj zaruriyat sifatida.

Ehtiyoj holat sifatida. Shaxsning ehtiyoji muntazam reaksiya sifatida. Ehtiyojning biologik va psixologik komponentlari. Shaxsning ikkinchi darajali ehtiyojlari. Shaxsning ehtiyojlarni rivojlanish bosqichlari. Ehtiyojlar klassifikatsiyasi. Ehtiyojlarning namoyon bo'lishini o'ziga xos xarakteri. Ehtiyoj o'rganish metodlari.

Shaxs motivatsiyasi eksperimental psixologiyada tadqiq etish

Motivatsiya haqida umumiy tushuncha. Motiv maqsad sifatida. (ehtiyolarni qondirish ob'ekti). Motiv va motivatsiyani tadqiq etish muammosi (J. Godfrua). Motiv qo'zg'atuvchi sifatida (V.K.Vilyunas, A.A.Fayzullaev). Motiv umid tariqasida. (K.Levin). Motiv qat'iy omil sifatida.

Motivatsiya tushunchasi. Motivatsiya jarayon sifatida. Motivatsiyaning ikki guruhga bo'lib tushuntirilishi. Qoniqarli va qoniqarsiz motivatsiyalar. Mo'tadil motivatsion jarayon. Ilin bo'yicha motivatsiya modeli. Ekstrinsiv va intrinsiv motivatsiyalar. Ichki motivatsiya. Motivatsiyaning jarayonlari. Motivatorlar. Tashki shartlangan signalli motivlar.

Motivatsiyaning Ontogenetik asoslari. Chaqaloqlik davri. (Lisina M.I.). Ilk bolalik davri. (1-3 yil) (Rubinshteyn S.L.). maktabgacha bolalik davri (Vigotskiy L.S.). kichik maktab yoshi (Slavina L.S., Fayzullaev A.A.). Katta maktab yoshi. Ustunlik qiluvchi ehtiyojlar turli yosh davrlarida.

Motivatsiya va motivlarni o'rganish metodlari

Motivatsiya tadqiqot ob'ekti sifatida (Rubinshteyn S.L., Myasiyev B.N., Kronbax L.). Motiv va motivatsiya. Motiv va ehtiyoj. Motivatsiya indikatorlari. Shaxs xulq-atvorida namoyon bo'luvchi o'zaga xos motivlar (Yakobson P.M.). Shaxsiy xususiyatlar va uning motivatsiyaga ta'siri.

Yo'naltirilgan metodikalar. Proektiv metodikalar. Frank L. proektiv metodikalari klassifikatsiyasi. Motivirovka va motivatorlarni o'rganish - suhbat, so'rov, anketa. Shaxs hatti-harakatlarini kuzatish. Motivlarni aniqlashga qaratilgan eksperimental metodlar.

Shaxsning hissiyotlari eksperimental psixologiyada tadqiq etish

Hissiyotning yuzaga kelishi. Fiziologik harakat va hissiyot. Affektiv va kognitivizm. Hissiyot, affektlar. Tug'ma, shakllangan va o'zlashtirilgan hamda o'zgaruvan hissiyotlar. Emotsiyaning shaxsiga ta'siri. (Tomkins). Hissiyot va bilish jarayonlari. (Randal, Izard). Hissiyot vazifalari (Klapared E.). Hissiyot klassifikatsiyasi (J.-P. Sartr, R. U. Liper, P. K. Anoxin, va boshqalar.). Emotsiya dinamikasi (Vundt V.). Hissiyotning fiziologik mexanizmlari. Hissiyot nazariyasi (Djems i K. G. Lange).

Shaxsning emotsional jabhasi

Hissiyotning yuzaga kelishi. Fiziologik harakat va hissiyot. Affektiv va kognitiv tuzilma. Ongsizlik va emotsiyalar. Emotsiyalarning tavsifi. Emotsiyaning shaxsiga ta'siri. Hissiyot va bilish jarayonlari. Hissiyot vazifalari. Hissiyot klassifikatsiyasi. Hissiyotning fiziologik mexanizmlari. Hissiyot nazariyasi. Emotsiyalar shaxs va emotsiya nazariyalarida. Affekt va motivlarni psixanalitik konsepsiyasi. O'lchovli yondoshuv. Emotsiya va xulq-atvorning aktivatsion nazariyalari.

Noverbal emotsiyaning namoyon bo'lishi. Hissiyot biologik jarayonlar mahsuli sifatida. Emotsional patternlar shaxs xususiyati sifatida. Hissiyot moslashuv asosi sifatida. Kognitiv-affektiv yondoshuv. Hissiyotga differensial yondoshuv nazariyalari. Emotsional psixologik tiplar. Onglilik konseptualizatsiyasi. Ong fikrlar manbai sifatida. Sezgi, emotsiya va ong. Affektlar va onglilik darajasi. Yarimsharlar funksiyasi va emotsiyalar.

Shaxsning emotsional jabhasi o'rganish metodlari

Emotsional xislatlarni tashxis etishning metodologik masalalari. Emotsiyalarning fiziologik ko'rsatgichlari va tashxisi. Nutq tahlili orqali emotsiyalarni tahlil etish. Emotsional holatlarning sub'ektiv mezonlari. Emotsional holatlar tashxisiga kompleks yondashuv o'rniga tizimli yondashuvni qo'llash. Inson emotsional olami xususiyatlarining psixologik tashxisi. Savolnomalardan foydalanish. Yuz ifodasi orqali emotsiyalarni tashxis etish. Ranglar testidan foydalanish.

Iroda haqida umumiy tushuncha. Ichki irodaviy boshqaruv

Irodaviy harakatlar va irodaviy jarayonlar tavsifi. Irodaning asosiy xususiyatlari. Xulq-atvorni irodaviy boshqaruv. Shaxs irodasining shakllanishi. Iroda mexanizmlari. Iroda ixtiyori hissiyot sifatida. Irodaviy xususiyatlarni o'rganishga yo'naltirilgan metodlar (Ivannikov V. A.). Irodaviy harakatlarning buzilishi. Iroda va burch. Iroda psixologik boshqaruvning alohida turkumi sifatida.

Irodaviy xususiyatlarni o'rganish metodlari

Irodani kuchini baholash metodi (Ivannikov V.A.). Irodaning sifat va darajasini o'rganish muammolari. Irodaviy xususiyatlarni tahliliga yo'naltirilgan metodlar. Ekstensiv metod irodaviy faollikka yo'naltirilganligi. Umumlashtirish metodi tavsifnoma asosida. O'zaro baholash metodi. O'z o'zini baholash metod. Laboratoriya eksperimenti. Qat'iyatlikning diagnostikasi. Botirlikning darajasini diagnostikasi. Sabrlilik (qanoat) eksperimental diagnostikasi.

Iroda haqida umumiy tushuncha. Ichki irodaviy boshqaruv

Irodaviy harakatlar va irodaviy jarayonlar tavsifi. Irodaning asosiy xususiyatlari. Xulq-atvorni irodaviy boshqaruv. Shaxs irodasining shakllanishi. Iroda mexanizmlari. Iroda ixtiyori hissiyot sifatida. Irodaviy xususiyatlarni o'rganishga yo'naltirilgan metodlar (Ivannikov V.A.). Irodaviy harakatlarning buzilishi. Iroda va burch. Iroda psixologik boshqaruvning alohida turkumi sifatida.

Irodaviy xususiyatlarni o'rganish metodlari

Irodani kuchini baholash metodi (Ivannikov V.A.). Irodaning sifat va darajasini o'rganish muammolari (V.K. Kalin). Irodaviy xususiyatlarni tahliliga yo'naltirilgan metodlar. Ekstensiv metod irodaviy faollikka yo'naltirilganligi. Umumlashtirish metodi tavsifnoma asosida. o'zaro baholash metodi. o'z o'zini baholash metod (Ye.S. Maxlax, Rappoport I.A.). Laboratoriya eksperimenti.

Qat'iyatlikning diagnostikasi. Botirlikning darajasini diagnostikasi (Kalashnikov G.A.). Sabrlilik (qanoat) eksperimental diagnostikasi.

Irodani buzilishi. Irodasizlik xulq-atvori

Ixtiyoriy diqqatning buzilishi. Ixtiyoriy xotiraning buzilishi. Maqsadli faoliyatni yo'nalganligini buzilishi (Luriya A.R.). Ixtiyoriy xatti-harakatlarning buzilishi.

BILISH JARAYONLARI

Psixologik o'lchov.

Dastlabki psixologik o'lchov nazariyalari. O'lchov shkalalarining turlari. Psixologik o'lchovlarining turlari. Test va o'lchov nazariyalari. Dastlabki ma'lumotlarni natijalarni qayta ishlash va dastlabki xulosalar. Natijalarni izohlash va taqdim etish.

Sensor deprivatsiyasi

Sensor deprivatsiya tushunchasi. Sensor deprivatsiyasining namoyon bo'lish shart-sharoitlari. Sensor deprivatsiya sharoitida psixik o'zgarishlar. Sensor deprivatsiyasi eksperimental o'rganish metodlari.

Sezgi psixofizikasi

Sezgi pog'onalari va analizatorlarning sezgirligi. Absolyut va differensial sezgirlik. Absolyut sezgirlikni o'lchash. Sezgining sub'ektiv va ob'ektiv ko'rsatgichlari. Differensial sezgirlikni o'lchash. Buger-Weber, Fexner qonunlari.

Perseptiv timsollarning tashkil topishi: o'rganish metodlari

Sezgi va idrok, ularning farqlari. Idrok turlari. Idrok timsolining xususiyatalari: predmetlilik, yaxlitlik, konstantlik, kategoriyalilik.

Idrok hajmini o'rganish. Teri sezgirligining va teri idrokining murakkab shakllari. Teri idrokida harakatning o'zmi. Teri timsolining qurilish bosqichlari. Informatsion belgilar va teri timsolining qurilishi. Teri sezgirligining fazoviy chegaralarini o'rganish. Passiv va aktiv teri sezgisida shakl idroki. Ko'rish idrokida konstantlilikni o'rganish - predmet shakllarining konstantligi.

Idrokning murakkab shakllari va ularning o'rganish metodlari

Makoni o'rish orqali idrok etish. Stereoskopik idrok. Vaqtni idrok qilish. Harakatni idrok etish. Vaqtni idrok qilishni o'rganish. Shaxsning psixologik yoshi. Kuzatuvchanlikni o'rganish. Idrokda bilishni nazorat qilishni o'rganish.

Diqqat konsentrasiyasini eksperimental o'rganish

Diqqat konsentrasiyasining o'quv jarayonidagi o'rmini o'rganish va konsentratsiya qobiliyatini baholash. Diqqatning charchashi va konsentratsiyaning beqarorligini o'rganish. Ixtiyorsiz diqqatning ko'chuvchanlik va bo'linuvchanlik xususiyatlari. Natijani qayta ishlash va tahlil etish. Natijalarni hisoblash va tahlil qilish.

Diqqatning barqarorligini o'rganish xususiyatlari

Diqqatning barqarorligi va bo'linuvchanligini o'rganish. Kuzatish tartibi tadqiqotning yo'nalganligi. Natijalarni hisoblash va tahlil qilish.

Diqqatning ko'chuvchanligi va taqsimlanishini o'rganish

Zarur axborotni faol tanlashda diqqatning ko'chuvchanligini o'rganish (Shulte jadvali bo'yicha). Diqqatning taqsimlanish tezligini o'rganish. Turli sharoitlarda yangi ma'lumotlarni tanlash va ularni mashq asosida avvalgilari bilan solishtirish. Intellektual mashq asosida ixtiyoriy diqqatning xususiyatlarini o'rganish. Diqqatning ko'chuvchanligini o'rganish.

Qisqa muddatli va operativ xotiraning hajmini o'rganish

Qisqa muddatli ko'rish xotirasini o'rganish. Qisqa muddatli ko'rish xotirasini baholash. Qisqa muddatli obrazli xotirani o'rganish. Ixtiyoriy va ixtiyorsiz xotira. Ixtiyoriy va ixtiyorsiz xotirani diagnostikasi.

Operativ xotirani o'rganish. Ixtiyoriy va ixtiyorsiz xotira. Ixtiyoriy va ixtiyorsiz xotirani diagnostika qilish. Ixtiyorsiz esda olib qolishni o'rganish. Qisqa muddatli xotirani ko'lamini va hajmini o'lchash. Qisqa muddatli xotira hajmi va axborotlar ko'lamini o'rganish. Operativ xotira hajmini o'rganish.

So'z-mantiqiy va obrazli xotirani o'rganish metodikasi

Mexanik va mantiqiy xotirani o'zaro bog'liqligini o'rganish. Ikki qator so'zni eslab qolish metodikasi. Mexanik va mantiqiy xotirani o'rganish uchun zarur materiallar. Mexanik va mantiqiy xotirani o'rganish natijalarini hisoblash va taxlil. Qisqa muddatli ko'rish xotirasini baholash. Obrazli xotirani o'rganish.

Tafakkur jarayoniga psixologik omillarning ta'siri

Masalani angash va uni to'g'ri yechimini topishga yordam beruvchi va to'sqinlik qiluvchi shart-sharoitlar. Muayyan darajadagi motivatsiya va o'tmish tajribaning aktualizatsiyasi. Yo'nalganlik va ustanovkaning ta'siri. V.Kyoler, G.Berch, N.Mayer, M. Vertgaymer va b. tadqiqotlari. Masalalarni yechishda

oldingi tajribalarning tanlovchan ta'siri. Axborot selektivligi. Yu.F.Polyakovning tajribalari. K.Dunker va A.Lachins tajribalari.

Tafakkurni eksperimental usullar yordamida tadqiq etish.

Ovoz chiqarib mulohaza yuritish metodi va masalalarni yechish jarayoni tahlili va metodlari. Vyursburg maktabi. O'z-o'zini kuzatish. O'z-o'zini kuzatishda kamchiliklari. Geshtaltpsixologiya, ovoz chiqarib mulohaza yuritish metodi. Fikrlash jarayoni eksteriorizatsiyasi. De Grot tadqiqotlari. Ovoz chiqarib mulohaza yuritish metodining kamchiliklari. L.Ansiferova, T.Meleshko, L. Sekey tadqiqotlari.

Nazariy-axborotli yondashuvning mohiyati. Inson miyasi va tafakkur: tuzilma va faollikni o'rganish. Rezolvensiya tamoyili, evristika, E.Xant va P.Uinston tadqiqotlari. M.Minskiyning freymlar nazariyasi, D.Pospelov va Yu.Klikov tadqiqotlari. Dj.Miller va b. tadqiqotlari. N.Axning sun'iy tushunchalarni o'rganish metodi. L.S.Vigotskiy va L.S.Saxarov metodikasi.

Tafakkur va intellektual qobiliyatlar

Intellekt tushunchasi. Intellekt nazariyalari. Spirmen, Kettel, Bine, Gilford va b. tadqiqotlari. Intellektual rivojlanishni o'rganish metodlari.

Semantik differensial metodi bo'yicha nutq birliklari semantivasini o'rganish

Semantikaga nazariy qarashlar. Mazmun turlari: signifikativ, denotativ, tuzilmaviy, pragmtik. Ch.Morris, A.Chyorch, de Sossyur, Ch. Osgud, F.Polan, L.S.Vigotskiy, A.N.Leontev tadqiqotlari. "Ma'no" va "Mohiyat" tushunchalari. Nutq mazmuni komponentlari, so'zlarning affektiv bo'yoqdorligi. Ch.Osgudning semantik differensial metodi.

Asosiy adabiyotlar.

1. Davis S. F. Handbook of Research Methods in Experimental Psychology. - Blackwell Publishing Ltd, 2003. - 515 p.
2. Drujinin V.N. Eksperimentalnaya psixologiya. - 2-e izd., pererab. i dop. - SPb: Izd-vo «Piter», 2000. - 320 s.
3. Gluxanyuk N. S. Praktikum po obshey psixologii: Ucheb. posobie /N. S. Gluxanyuk, E. V. Dyachenko, S. L. Semenova. - 3-e izd. - M.: Izdatelstvo Moskovskogo psixologo-sotsialnogo instituta; Voronej: Izdatelstvo NPO "MODEK", 2006. - 224 s.
4. Praktikum po obshey, eksperimentalnoy i prikladnoy psixologii: Ucheb. posobie/V. D. Balin, V. K. Gayda, V. K. Gorbachevskiy i dr. Pod obshey red. A. A. Krilova, S A. Manicheva. - SPb: Piter, 2000. - 560s.
5. Eksperimentalnaya psixologiya: Praktikum: Uchebnoe posobie dlya vuzov/T. G. Bogdanova, Yu. B. Gippenreyter, E. L. Grigorenko i dr.; Pod red. S. D. Smirnova, T. V. Kornilovoy.- M.: Aspekt Press, 2002.- 383 s.
6. Olimov L.Ya. va boshqalar. Umumiy psixodiagnostika. "Durdona" nashriyoti. Buxoro. 2020. -B. 410
7. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M., Eshov E.S..Psixodiagnostika. "Turon zamin ziyo" nashriyoti. Toshkent 2014.-B. 298.

8. Olimov L.Ya. va boshqalar. Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya. "Durdon" nashriyoti. Buxoro. 2020. -B. 874

Qo'shimcha adabiyotlar

1. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. - T.: O'qituvchi, 2010.
  2. G'oziyev E.G'. Psixologiya. -T., O'zMU «Universitet», 2003.
  3. Andreev O.A. Treniruem svoe vnimanie /Seriya «Psixologicheskij praktikum».-Rostov n/D: «Feniks», 2004
  4. Andreev O.A. Treniruem svoyu pamyat/ Seriya «Psixologicheskij praktikum».-Rostov n/D: «Feniks», 2004
  5. Atkinson R. Chelovecheskaya pamyat i process obucheniya. - M., 1980.
  6. Galperin P. Ya., Kabilniskaya S. L. Eksperimentalnoe formirovanie vnimaniya. M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 1999.
  7. Ganzen V.A., Balin V.D. Teoriya i metodologiya psixologicheskogo issledovaniya: Prakticheskoe rukovodstvo. SPb.: SPbGU, 1991.
  8. Drujinin V. N. Struktura i logika psixologicheskogo issledovaniya. M.: IP RAN, 1994.
  9. Duranov M.E., Gostev A.G. Issledovatel'skiy podxod k professionalno-pedagogicheskoy deyatelnosti.- Chelyabinsk: Chelyab. gos. un-t, 1996.- 72 s.
  10. Zabrodin Yu.M. Psixologicheskij eksperiment: spetsifika, problemi, perspektivi razvitiya/Istoriya stanovleniya i razvitiya eksperimentalnoy psixologii v Rossii. M.: Nauka, 1990.
  11. Izard K. Emotsii cheloveka. M., 2001.
  12. Ilin E. Psixologiya individualnix razlichiy. M., 2003.
  13. Ilin E. P. Motivatsiya i motivi. - SPb.: Piter, 2002. - 512 s.
  14. Ilin E. P. Psixologiya voli. 2-e izd. - SPb.: Piter, 2009. - 368
  15. Ilin E.P. Emotsii i chuvstva. - SPb: Piter, 2001. - 752 s.
- Axbarot manbalari.**
16. <http://psiholognew.com/cont.html>
  17. <http://www.psyportal.info/psygage/test>
  18. <http://psylist.net/praktikum/>
  19. <http://www.psychology.ru/tests/>
  20. <http://www.psychological.ru>.
  21. www.lusher-color.com.

3.4. Umumiy psixodiagnostika

Psixodiagnostikaga kirish

Psixologik diagnostika tushunchasi psixologik tashxis qo'yish usullari va metodlarining ilmiy tizimi sifatida. Psixodiagnostika bilan differensial psixologiyaning, testologiyaning, amaliy psixologiyaning va psixometrikaning o'zaro munosabatlari. Psixodiagnostikaning psixologiya tarmoqlari bilan o'zaro bog'liqlik

Psixodiagnostika fan va amaliy faoliyat sifatida

Psixodiagnostikaning predmeti. Psixologik bilimlarni amaliyotda qo'llash, psixologiyaning mos tarmoqlari, differensial psixometrika psixodiagnostikaning asoslanishi. Ilmiy psixodiagnostika bilan amaliy psixodiagnostikaning o'zaro aloqalari. Psixodiagnostik tadqiqotlarning ilmiy tadqiqotlardan farqi. Psixodiagnostik metodikalar ma'lumot olish usullari orasidagi afzalliklari.

Psixodiagnostika tarixi

Psixologik testlashtirishning tarixiy ildizlari. F.Galton, A.Binening testlashtirishning vujudga kelishidagi xizmatlari. A.Bine va T.Simonning psixodiagnostik testlarni yaratishdagi xizmatlari.

D.Kettelning testlashtirishdagi faoliyati va uning dastlabki "zehn" testlari. Psixodiagnostikaning XX asrda rivojlanishi. XXI asrda psixodiagnostika. Psixologik testlashtirishning zamonaviy holatlari. O'zbekistonda psixodiagnostikaning rivojlanish tarixi.

Psixodiagnostik tekshiruv va tadqiqotlar

Tadqiqot va tekshiruvning vazifalaridagi tafovutlar. Psixodiagnostik jarayonlarning asosiy bosqichlar. Dastlabki tayyorgarlik bosqichi. Psixologik muammoni va tadqiqot maqsadlarini shakllantirish. Diagnostik metodlarni tanlash. Test o'tkazish sharoitini tayyorlash. Tekshiriluvchining motivatsiyasi va u bilan aloqa o'rnatish. Test jarayonidagi bezovtalanish va test vaqtida zerikish. Ma'lumotlar olish bosqichlari. Metodikalarni tadbiiq etish ko'rsatmalarini aniq bajarish zarurligi.

Psixodiagnostika metodlari klassifikatsiyasi va psixologik testlashtirish shakllari

Psixodiagnostika metodlari. Psixofiziologik metodikalar. Apparaturali yordamida xulqni o'rganish metodikalari. Javoblarini tanlashga asoslangan ob'ektiv testlar. So'rovnomalar. Proektiv metodikalar. Kontent-analiz. Psixosemantik metodlar. Reyting-shkalalashtirish bilan uyg'unlashtirilgan kuzatish. Sotsiometriya metodi. Standartlashtirilgan analitik kuzatish. Suxbat va so'rovnoma.

Rolli o'yinlar. Diagnostikaga o'rgatuvchi eksperiment. Maxsus metodlar. Psixologik testlashtirish shakllari. Test batareyalari. Verbal va noverbal testlar. Tezlik va natijalilik testlari. Individual va guruh testlar. Blankli, predmetli, apparaturali va kompyuter testlari. Og'zaki va yozma testlar. Psixodiagnostika metodlari tasnifi. Ob'ektiv testlar. Assessment-markaz va alt-assessment personalni kompleks baholash metodlari sifatida.

Psixodiagnostikaning psixometrik asoslari

Differensial psixometrika. Umumiy va differensial psixometrika. Psixodiagnostika metodikalarida o'lchashga va ishlab chiqishga qo'yiladigan asosiy talablar. Standartlashtirish (o'lchash) metodlari va ekspert (klinik) metodlar. Psixodiagnostika metodikalari uchun zarur psixometrik talablar. Ishonchlilik. Ishonchlilik tasodifiy omillar ta'siriga barqarorlik va aniqkni o'lchash sifatida. O'lchash aniqligi muammosi.

Hisobga olinmagan omillar ta'siri. Ishonchlilik turlari. Ishonchlilik koeffitsientlari. Validlik va uning turlari. Validlik diagnostika qilinayotgan natijalarning muvofiqligini ta'minlovchi sifatida. Validlik bilan ishonchlilik

munosabati. Validlik mezonlari. Metodikaning validligini aniqlash uchun tashqi mezonlarni tanlash muammolari.

Ekspert baholash metodlari. Validlik turlari. Diagnostik (konkurent) validlik.

Kriterial validlik. Joriy va prognostik validlik. Empirik validlik. Korrelyatsiya tahlili ishonchlik va validlikni aniqlash usullaridan biri sifatida; regression tahlil.

Konseptual (konstrukt) validlik. Differensial validlik. Yosh differentsiatsiyasiga ko'ra validlik. Faktorli validlik. Faktorli tahlil.

Mazmuniy validlik. Konvergent va diskriminativ validlik. Konsensus validlik. Oshkora validlik. Inkrement validlik. Hvqiqatlik validlikning asosiy xilma xilligi sifatida. Sinaluvchining xulk-atvori va xakikiylikni ta'minlash.

Test me'yor (norma)larining reprezentativligi

Test me'yorlari va ularni reprezentativligi. Diagnostik me'yorlar - absolyut, statistik, kriterial. Test me'yorlarining statistik asoslanishi: tekshiriluvchini diagnostik kategoriyaga mansubligini statistik ishonchlik. Me'yor test ballari shkalasining kritik nuqtasi.

Kvantil, kvartil, desil, protsentil, promil. Test shkalalarining foizli me'yorlari. Parametrik me'yorlar. Konversional jadval. Kriterial me'yorlar. Test ballarini empirik taksimlash asosida reprezentativ me'yorlar olish. Me'yorlashtirish jadvali va shkalalarni chiziqli standartlashtirish.

Me'yorlarning odatiyli va barqarorligini tekshirish. Psixodiagnostikada standartlashtirilgan shkalalar buyicha yaqqol misollar: Z-shkala, IQ-shkal, T-shkala, stenlar shkalasi. Testning ishonchligini aniqlash tartibi. Foizli shkala. Kriterial normalar. Sotsial-psixologik normativ. Test uchun me'yorlarni aniqlash.

Standartlashtirish uchun tanlanmalarni shakllantirish qoidalari. populyatsiya, reprezentativlik (yosh, jins, kasb, sotsial status), normal taqsimot egri chizig'i. Me'yor turlari: yosh, maktab, kasb, mahalliy, guruh ichidagi. Nisbiy me'yor. Standartlashtirish maqsadi. Standartlashtirish diagnostikani o'tkazish jarayonini bir xillashtirish sifatida. Standartlashtirish testning bajarilishi baholash sifatida. Chiziqli standartlashtirish. Nochiziqli standartlashtirish.

Test tuzishning asosiy bosqichlari

Metodikalar tuzish va moslashtirish texnologiyasi. Testlarning o'ziga xosligini ta'minlash va rasmiylashtirish. Test topshiriqlarini ishlab chiqish va tahlil qilish. Topshiriqlarni saralash va baholash.

Test topshiriqlarining murakkablik indeksi (effektivlik) va diskriminativligi. Testning ishonchligini va validligini aniqlash. Testning baholash tamoyillari. Kompyuter psixodiagnostikasiga doir metodikalar yaratish.

Amaliy psixodiagnostikada dasturiy vositalar yaratish va foydalanish. Testdan foydalanuvchilar va ishlab chiquvchilar uchun normativ talablar. Psixologik psixometrik jihatidan tayyorlash talablari.

Shaxsning psixodiagnostik baholash va psixologik testlashtirish sohalari

Shaxsni tadqiq etishning asosiy yo'nalishlari. Shaxs to'g'risida ma'lumot olish usullari: L-ma'lumot, Q-ma'lumot, T-ma'lumot, shaxsni tadqiq etishning proektiv usullari. Psixodiagnostikada shaxs qirralari nazariyalari. "Shaxs qirralarini "psixodiagnostikada ajratish. Shaxsga tegishli: nazariy farazlar,

shaxsning besh omilli modeli. "Katta beshlik"ning universal omillari, shaxsni ta'riflash. "Katta beshlik" mustahkam tekshiruv vositasi sifatida.

Kasbiy faoliyatning psixodiagnostik mezonlari: Kasbiy faoliyatning psixodiagnostik ta'minoti, mutaxassisning kasbiy ahamiyatli sifatleri diagnostikasi, personalni tanlash va baholash, Assessment-markaz va alt-assessment personalii kompleks baholash metodlari sifatida.

Psixik taraqqiyot diagnostikasi, chaqaloqlik ilk bolalik, maktabgacha yoshdagi psixik rivojlanish diagnostikasi. Anomal psixik rivojlanish diagnostikasi. Rivojlanishni baholash vositalari.

Pedagogik diagnostika. Pedagogik testlashtirish. Maktabdagi o'zlashtirish diagnostikasi. Pedagogik diagnostika metodlari. Ta'lim jarayonida erishganlik testlari. Maktab psixologik xizmatida psixodiagnostika. Maktab psixologik xizmatida psixodiagnostikaning o'ziga xosligi. O'quvchilarning xususiyatlari, o'qituvchi shaxsini, o'quv guruhidagi va pedagogik jamoadagi muhitni, o'rganish.

Klinik psixodiagnostika: profilaktik tibbiyot, psixonevrologik va somatik klinikada psixodiagnostika. Patsientlarning psixik holatini baholash, differensial diagnostika sud-psixologik ekspertiza

Insoi psixomotorikasi xarakteristikasini aniqlash

Mehnatning ishonchligini, sifati va samaradorlini oshirish ahamiyati. Harakat psixomotorikani namoyon bulish asosi sifatida.

Psixomotorika xususiyatlari diagnostikasi: tezlik, reaksiya, reaksiyaning aniqligi, harakatning kuch tavsifi, harakatning vaqt-makon xarakteristikasi, harakat koordinatsiyasi. Bolalar, o'smirlar va katta yoshdagilarning psixomotorikasi tadqiq qilish metodlari. Motorikani va odam shaxsining tadqiq qilishning grafik metodikasi.

Temperament va asab tizimi xususiyatlari diagnostikasi

Inson xulq-atvorida asab tizimi xususiyatlarini namoyon bo'lishi. Asab tizimi xususiyatlarini diagnostikasining apparaturali metodlari. Asab tizimi kuchi va labiligining blankali metodikalari. Temperamentning uchta asosiy xarakteristikasini baholash uchun Ya.Strelyau so'rovnomasi. N.Obozov metodikasi. Temperament formulasi (pasporti) metodikasi. Temperament irsiy xarakteristikasini baholash uchun V.M. Rusalovning temperament tuzilishi so'rovnomasi.

Temperament tiplarini baholashda D.Keyrs so'rovnomasi. G.Ayzenk so'rovnomalari asosida temperamentni aniqlash.

Ko'p omilli shaxsning o'rganish so'rovnomalari

Ko'p omilli shaxs so'rovnomalari. Shaxsning to'liq diagnostikasi.

R.Ketjelning 16 faktorli shaxs so'rovnomasi. So'rovnomalarni qayta ishlab chiqish. Omillar tavsifi. MMPI- (Minnesota Multiphase Personality Inventory). Shaxs individual psixologik xususiyatlarini tadqiq etish.

L.N. Sobchikning shaxsni tadqiq etishning standartlashtirilgan metodikasi (SMIL). M.P. Miroshnikov, Ye.D. Sokolov va F.B. Berezinlarning shaxsni atroflicha o'rganish metodikasi (MMIL), G.Ayzenkning shaxsni tadqiq etish metodikalari (EPI, EPQ, PEN).

Proektiv psixodiagnostikasi

Shaxsning o'rganishda proektiv metodikalarning nazariy asoslari. Psixodiagnostikada "proeksiya" tushunchasi. Proektiv metodikalarning imkoniyatlari va cheklanishlari. Ularning ishonchliligi va validligini ta'minlash muammolari. Proektiv metodikalari klassifikatsiyasi.

Proektiv metodikalarning turlari. Proektiv metodikalar. Siyoh dog'lari metodikasi. Rasmi testlar. Verbal metodikalar. Avtobiografik esdaliklar. Harakat metodikalari. Proektiv metodikalarni baholash.

Proektiv metodikalar ishlashda uchraydigan xatoliklar. Tematik appersepsiya testining (TAT, G. yurrey) mohiyati va ahamiyati L.Bellak va S.Bellakning bolalar appersepsiya testi (CAT). L. Bellak va S. Bellakning qariyalar uchun appersepsiya texnikasi. X.Xekxauzenning motivatsiya test. L.H.Sobchikning rasmi apperseptivtesti (RAT)

Shaxslik sifatleri psixodiagnostikasi

Shaxsdagi aksentuatsiyalarni diagnostika qilish metodikalari (K.Leongard). Aksentuatsiya tiplarini yoritish uchun Shmishok so'rovnormasi (K.Leongard buyicha). A.Y.Lichkoning o'spirinlardagi aksentuatsiya tiplarini tadqiq etish so'rovnoma. MMRI metodikasida aksentuatsiyani diagnoz qilish. Shaxsning psixologik tiplarini tadqiq etish. S.Dellingerning shaxsni o'rganish uchun mo'ljallangan psixogeometrik testi.

Mas'uliyatni o'lchash va uning psixodianostikadagi turlari. Dj.Rotter lokus nazorat metodikasi va uning shkalalari. Mas'uliyat darajasini aniqlash so'rovnoma

Shaxsning funksional holatlari psixodiagnostikasi

Insonning funksional holatlari va ish qobiliyatlari baholash metodikalari: jismoniy rivojlanganlik darajasini baholash, organizmning funksional holatini aniqlash, vestibulyar barqarorlikni baholash. Djersayldning shaxsning psixik holati metodikasi.

Shaxsning emotsional holatlari psixodiagnostikasi

Shaxsning emotsional sohasi diagnostikasi. Shaxsning emotsional sohasiini diagnostika qilish metodlari. Empatiya darajasi diagnostikasi. Emotsional ekspressiya va emotsional intellekt diagnostikasi. Emotsional holatlarning psixofiziologik metodikalari. Bezovatalik, depressiya va emotsional buzilishlar, stress diagnostikasi. Nevrotik holatlarni diagnostika metodikalari. Frustratsiya diagnostikasi.

Shaxsning motivatsion sohasi psixodiagnostikasi

Motivatsiya va intilish darajasi diagnostikasi. Motivlar, ehtiyojlar va motivatsiya psixodiagnostikasi. psixodiagnostikada motivatsiya indikatorlaridan foydalanish. Motivlarni aniqlash shaxs so'rovnomalari. Proektiv metodlar. Motivlarni kognitiv baho yordamida diagnostika qilish. D.Makkleland va Dj.Atkinsonlarning erishganlik motivlarni tadqiq etishi va diagnostik metodlari. X.Xekxauzenning tadqiqotlari va diagnostik metodlari. Erishganlik motivatsiyalari o'rganish uchun metodikalar. O'quv motivatsiyalari va o'quvchilarning o'qishga emotsional munosabatlarini o'rganish psixologik metodikalari.

Psixik bilish jarayonlari diagnostikasi

Diqqat va seneomotor reaksiyalar psixodiagnostikasi. Diqqat (attensiya) xususiyatlari diagnostikasi: diqqatning barqarorligi, konsentratsiyasi, taqsimlanishi, ko'chishi, tanlovchanligi. Xotira va mnemik faoliyat diagnostikasi. Qiska, uzoq va operativ xotira diagnostikasi. Tafakkur diagnostikasi. Tafakkur turlari, operatsiyalari va xususiyatlari psixodiagnostikasi. Reproektiv va produktiv tafakkur. Predmetli, simvolli, belgili va obrazli tafakkurdiagnostikasi.

Intellektni o'lchash, iqtidor va kreativlik diagnostikasi

Bine-Simon shkalasi, ularning modifikatsiyalari, Stenford - Bine shkalasi. Intellektuallik koeffitsienti (IQ). Kaufman shkalasi. Qobiliyatning differensial shkalalari.

Intellekt diagnostikasi. Intellekt va aqliy taraqqiyot.

Intellektning nazariyasi va strukturasi modellari. Intellektda faktorli modeli (Ch.Spirmen, L.Teretoun, Dj.Gilford, R.Ketgell).

Bosh faktor konsepsiyasi. Intellektga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.

Intellektni psixometrik tuzilishi. Traditsion intellekt testlarini tanqidi. Intellekt testlarini vujudga kelish tarixi. Kuning ahamiyati. Irsiyat va o'zgaruvchanlik. Intellektni testlashtirishning izlanish faktorlari. Intellekt testlarining foydalanish maksadlari. D.Vekslerning testi. R.Amtxauerning "Intellekt strukturasi" testi. G.Ayzenkning intellekt testi. R.Kettellning «Madaniy muhitda xoli intellektni o'rganish» testi .

Qobiliyatlar diagnostikasi

Umumiy va maxsus qobiliyatlar tushunchasi. Qobiliyatning faktorli nazariyalari (Ch.Spirmen, L.Terston va boshqalar). Maxsus qobiliyatlar klassifikatsiyasi (mahalliy va xorijiy). qobiliyatni o'rganish ga muljallangan alohida testlar va test batareyalari (umumiy qobiliyatlar batareyasi - UQB (GATB). Differensial qobiliyatlar batareyasi - DQB (DAT). Maxsus qobiliyat testlari (TPM, LOGO). Qobiliyat testlarining validligi. Qobiliyatlar diagnostikasi metodlarini qo'llash sohalari (iqtidorni aniqlash, kasbga yaroqlilik diagnostikasi, kasbiy maslahat va boshq).

Shaxslararo munosabat psixodiagnostikasi

Guruhdagi shaxslararo munosabatning tuzilishini o'rganish. Shaxslararo munosabat tizimida shaxsning holatini o'rganish. Guruhdagi jipslikni o'rganish. Hamkorlik va guruhdagi o'zlashtirganlik. Sotsiometriya. Referentometriya. «Shaxsni guruhiy baholash». «Kadriyatlar birligi». «Q-saralash» (Q-sort) V.Stefansona. Shaxslararo munosabat psixodiagnostikasi metodlari va metodikalari. Shaxslararo munosabat so'rovnoma. Dj.Gilford va M.Sallivenning sotsial intellektni rivojlanganlik darajasini o'lchash metodikasi. A.M.Etkindning "Munosabatlar rang testi" (STO).

Kasbiy faoliyat diagnostikasi

Kasbiy yunalganlik diagnostikasi. Proforientatsiyada diagnostika. Kasbiy qiziqish va moyillik. Kasbiy o'zini o'zi aniqlash uchun psixodiagnostika. Kasbiy motivatsiya diagnostikasi. Boshqaruv diagnostikasi. Profotbor. Rahbarlik samaradorligini prognozi va diagnostikasi. Boshqaruv personallari va ishlab chiqarish jamoasi effektivligi diagnostikasi va prognozi. Konfliktologiya

diagnostikasi. Banddik xizmatida psixodiagnostika. Ma'lumotlar va bazalari va menejment. Reyting-attestatsiya va qaror qabul qilish tizimi.

Asosiy adabiyotlar.

1. G'avibova N.A., Jalilova S.X. Umumiy psixodiagnostika. -T «Fan va texnologiya», 2018, 260 bet.
2. Bodalev A.A, Stolin V.V. Obshaya psixodiagnostika. -SPb.: Rech, 2000.-440 s.
3. Burlachuk F.Ye. Psixodiagnostika. SPb.: Piter, 2007.-351 s
4. Olimov L.Ya. va boshqalar. Umumiy psixodiagnostika. "Durdona" nashriyoti. Buxoro. 2020. -B. 410
5. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M., Eshov E.S. .Psixodiagnostika. "Turon zamin ziyo" nashriyoti. Toshkent 2014.-B. 298.

Qo'shimcha adabiyotlar

6. Anne Anastasi, Susana Urbina. Psychology Testing.-Prentice-Hall International, Inc.2010.-781 r
7. Bodalev A.A, Stolin V.V. Obshaya psixodiagnostika. SPb.: Rech, 2001.
8. Burlachuk F.E. Psixodiagnostika. SPb.: Piter, 2002.
9. Andrushenko T.Yu. Diagnosticheskie probi v psixologicheskoy konsultirovaniy. M.: Akademiya, 2004.
10. Balakshina J.A., Proxorenko T.V. Diagnostika pamyati, vnimaniya, mishleniya, urovnya razvitiya. SPb.: Rech, 2002.
11. Balakshina J.A., Proxorenko T.V. Shkolniy test umstvennogo razvitiya. SPb.: Rech, 2002.
12. Vasserman L.I., V.A.Dyuk, B.V.Iovlev, K.R.Chervinskaya. Psixologicheskaya diagnostika i novye informatsionnye texnologii. S. – Peterburg: OOO «SLP», 1997. - 203s.
13. Dileo D. Detskiy risunok: diagnostika i interpretatsiya. M.: Aprel-press, EKSMO-press, 2001.
14. Drujinin V.N. Psixologiya obshix sposobnostey. SPb.: Piter, 2006.
15. Klayn P. Spravochnoe rukovodstvo po konstruirovaniyu testov: Vvedenie v psixometricheskoe proektirovanie. Kiev: PAN LTD, 1994.
16. Psixologicheskaya diagnostika / Pod red. K.M. Gurevicha, E.M. Borisovoy. SPb.: Piter, 2004.
17. Psixologicheskaya diagnostika / Pod red. M.K. Akimovoy. SPb.: Piter, 2005.
18. Shmelev A.G. i kollektiv. Osnovi psixodiagnostiki. Rostov na D., 1996.
19. Laak Yan Ter. Psixodiagnostika: problemi sodержaniya i metodov. M.:Izd-vo IPP, Voronej: NPO «MODEK», 1996.
20. Nikandrov V.V., Novochadov V.V. Metod testirovaniya v psixologii.SPb.: Rech, 2003.
21. Romanova E.S. Graficheskie metodi v prakticheskoy psixologii. SPb.:Rech, 2002.

22. Romanova E.S. Psixodiagnostika.-Spb.:Piter,2009.-400 s.

23. Rasulov A.I. Psixodiagnostika.-T., "Mumtoz so'z"-2010,-169 b.

24. Sobchik L.N. Vvedenie v psixologiyu individualnosti. M.: In-t prikladnoy psixologii, 1998.

25. Testi dlya starsheklassnikov i abiturientov. Teletesting. M: Pervoe sentyabrya, 2000.

26. Tunik E.E. Test Torrensa. Diagnostika kreativnosti. SPb.:IMATON, 1998.

27. Fetiskin N.P., Kozlov V.V., Manuylov G.M. Sotsialno-psixologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malix grupp. M.: Izd-vo Instituta Psixoterapii, 2002.

28. Shmelev A.G. Psixodiagnostika lichnostnix chert. - S. – Peterburg: Rech, 2002.

29. Chervinskaya K.R. Kompyuternaya psixodiagnostika. SPb.: Rech, 2003.

30. Yung K. Psixologicheskie tipi. – M: 1999.

31. Yasyukova L.A. Frustratsionniy test S.Rozensveyga. Metodicheskoe rukovodstvo. SPb.: IMATON, 2001.

Axbarot manbalari.

32. <http://psiholognew.com/cont.html>

33. <http://www.psyportal.info/psygage/test>

34. <http://psylist.net/praktikum/>

35. <http://www.psychology.ru/tests/>

36. <http://www.psycological.ru>.

3.5. Sotsial psixologiya

Ijtimoiy psixologiyaga kirish.

Ijtimoiy va tabiiy psixologiya metodini tushunish umumiy psixologiya va ijtimoiy va tabiiy psixologiya predmetini tushunishga bog'liqligi. Psixologik va sotsiologik adabiyotlarda ijtimoiy va tabiiy psixologiya predmetini birdek tushunishning yo'qligi. Ijtimoiy va tabiiy psixologiya predmetiga nisbatan mavjud uch nuqtai nazar.

Ijtimoiy psixologiyaning shakllanish tarixi.

Ilmiy bilim rivojlanishining zamonaviy bosqichida metodologik muammolar ahamiyatini o'sishi. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi tushunchasi. Ijtimoiy va tabiiy psixologiyada talablar. Sotsial-psixologik tadqiqotning ikkita asosiy tipi.

Ijtimoiy psixologiya metodologiyasi.

Ilmiy bilim rivojlanishining zamonaviy bosqichida metodologik muammolar ahamiyatining o'sishi. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi tushunchasi. Ijtimoiy va tabiiy psixologiyada talablar. Sotsial-psixologik tadqiqotning ikki asosiy tipi. Eksperimentli va korrelyasion. Ma'lumotlarning ishonchligini va sharti masalasini ochish xususiyati.

Ijtimoiy psixologiyada asosiy tushunchalar.

Psixozanaliz. Bixeviorizm. Sosiometriya, guruhli dinamika maktabi. Kognitivizm. Interaksionizm. Insonparvarlik psixologiyasi. Tranzaksion tahlil. Ekzistensial psixologiya. Guruhlar psixologiyasi, etnopsixologiya oila psixologiyasi.

Ijtimoiy psixologiyada ijtimoiy-psixologik nazariyalar.

“Xalqlar psixologiyasi” uning tarixiy saba'lari va vazifalari, Lazarus, Shteyntal tomonidan uni programmasining shakllanishi. «Xalqlar psixologiyasi» ga Vundtning maxsus yondashuvi. Omma va olomon psixologiyasi. Tard ishlariga uch manbani va ishlarida uch tugallanishini “Sotsial xatti-xarakati instinkti” nazariyasi (Magdugall). Ijtimoiy va tabiiy psixologiyaning chet eldagi hozirgi vaqtda mavjud bo'lgan asosiy nazariy konsepsiyasi.

Katta ijtimoiy guruhlar psixologiyasini tadqiq etish tamoyillari.

Katta guruhlar psixologiyasi muammosi. Katta guruhlarini sinflarga bo'lish zaruriyati. Noformal birlashmalar va stixiyali tashkil etilmagan guruhlar psixologiyasi.

Katta guruhlar va ommaviy ijtimoiy jarayonlar psixologiyasi.

Katta sotsial guruhlar psixologiyasini tadqiq etishning o'ziga xosligi, ijtimoiy va tabiiy psixologiya va ideologiyaning o'zaro munosabati.

Katta guruhlar turlari.

Etnik guruhlarining psixologik xususiyatlari. Etnik kelib chiqish, etnik guruh mavjudligining sotsial tarixiy sharoitlarga bog'liqligi. Ommaviy sotsial jarayonlar va xarakteristikalar psixologiyasi.

Guruhlararo munosabatlar.

Guruhlararo munosabatlar psixologiyasi ijtimoiy va tabiiy psixologiyasiga nisbatan yangi soha. Chet el ijtimoiy va tabiiy psixologiyasida guruhlararo munosabatlarining o'rganilishi. Guruhlararo o'zaro ta'sirini guruhdagi ichki jarayonlarga ta'siri. Katta sotsial guruhlar darajasida guruhlararo jarayon spesifikasi. Guruhlararo munosabatlar psixologiyasining amaliy muammolari.

Guruh tuzilishining determinantlari.

Sotsial fikr va sotsial kayfiyat – ommaviy sotsial jarayonlarning muhim xarakteristikasi. Katta sotsial guruhlar psixologiyasining emotsional tomonini sotsial fikr va sotsial kayfiyat shakllanishidagi ahamiyati.

Guruh bosimi. Konformlik turlari.

Kichik guruh tuzilishi. Individning guruhdagi o'rni. Kichik guruhlar strukturasi va dinamik aspektlari. Guruhlarining rivojlanish muammosi. Guruhiy aktivlikni vositalashning faoliyatli prinsipi mazmuni.

Individual va guruhiy yechimlar nisbati. “Guruhiy qutblanish” xodisasi”.

Liderlikni o'rganishning nazariy va amaliy ahamiyati. Guruhiy qaror qabul qilish. Guruhiy fikr shakllanishi va guruhda qaror qabul qilishga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar. Guruhiy kelishmuvchiliklar va qaror qabul qilish mexanizmi.

Kichik guruhning psixologik jamoa sifatida rivojlanishi.

Kichik guruhning faoliyat samarasi. Guruh faoliyati samarasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.

Kichik guruhni boshqarish.

Kichik guruhlar dinamikasining asosiy jarayonlari. Kichik guruhdagi jarayonlarning umumiy xarakteristikasi. Kichik guruhlarining shakllanish mexanizmi. Kichik guruhlarda liderlik va rahbarlik. Ijtimoiy va tabiiy psixologiyada lider tushunchasi.

Ijtimoiy psixologiyada ziddiyatlar muammosi.

O'zaro ta'sir jarayoning komponentlari. O'zaro ta'sir turlari. Ijtimoiy va tabiiy psixologiyada kooperatsiya va konflikt. O'zaro ta'sirning eksperimental sxemasi.

Asosiy adabiyotlar.

1. Myers D.G. Social psychology. 11 edition. – McGraw-Hill Education, 2012.
2. Andreeva T.V Semeynaya psixologiya: Ucheb. Posobiye. - SPB:Rech 2004 -244 c.
3. G'oziyev E.G` Ijtimoiy psixologiya- Toshkent. 2010
4. Karimova V.M Sotsial psixologiya – Toshkent 2012
5. Barotov Sh.R. Umumiy psixologiya. - Toshkent. Darslik.: “Navro'z” nashriyoti, 2020. – 401 b.
6. Barotov Sh.R. Psixologik xizmat. - Toshkent. “Navro'z” nashriyoti, 2020. – 364 b.
7. Nazarov A.M. Umumiy psixologiya. - Buxoro. “Durdona” nashriyoti. 2020. – 513 b.
8. Nazarov A.M. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi. - Buxoro. “Durdona” nashriyoti. 2021. – 208 b.
9. L.Y.Olimov, A.Hazapov, Sh.Sh.Ostanov, Sh.Sh.Rustamov. Darslik. - Toshkent.: “Navro'z” nashriyoti, 2020. – 1100 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

10. Carr A. Family Therapy. Concepts, Process and Practice. Edition. – John Wiley & Sons Ltd, 2006.- 649 p.

Axbarot manbalari:

11. Elektronnaya biblioteka. [http:// www.koob.ru](http://www.koob.ru)
12. Materiali po psixologii. [http:// www.psychology-online.net](http://www.psychology-online.net)
13. Psixologicheskaya biblioteka «Samopoznaniye i samorazvitiv»: <http://psylib.kiev.ua/>
14. Sayt «Psixologiya na ruskom yazike»: <http://www.psychology.ru/Library.>

6. 60310903 - Psixologiya (amaliy psixologiya) 60310904 - Psixologiya (oila psixologiyasi) ta'lim yo'nalishida umumkasbiy fanlardan yakuniy davlat attestatsiyasi savollari

3.2. Umumiy psixologiya fani bo'yicha

1. Psixologiya tabiiy va ijtimoiy ilmiy fan sifatida.
2. Psixologiya fanining predmeti haqidagi tasavvurlar taraqqiyotining asosiy bosqichlari.
3. Psixologiyaning falsafa doirasidagi taraqqiyoti.
4. Psixologiya va ilmiy-texnik taraqqiyot
5. Psixologiyaning asosiy muammolari.

6. Pedagog faoliyatida psixologiyaning yetakchi ahamiyatga ega ekanligi.
7. Psixologiyasining tuzilishi, psixologiya sohalari psixologiyaning fanlar tizimida tutgan o'ri.
8. Psixologiya fanining taraqqiyoti tarixi.
9. Psixologik bilimlarning rivojlanish bosqichlari.
10. Psixologiya fanining yirik ilmiy yo'nalishlari va maktablari (biologik, evolyusion, genetik, bixeviorizm, kognitiv, ijtimoiy-madaniy).
11. O'zbekistonda psixologiya fanining rivojlanish tarixi.
12. Zamonaviy psixologik tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlari, ularda to'plangan bilimlarning amaliyotda qo'llanishi.
13. Psixologiyaning tadqiqot metodlari va tarmoqlari
14. Psixologiya sohasida ilmiy-tekshirish olib borishning o'ziga xosligi.
15. Psixologik tadqiqot metodlari
16. Psixologiyada ilmiy tekshirish olib borishda zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalanish.
17. Xulq-atvorning psixofiziologik asosi
18. Xulq-atvorning psixofiziologik asosi
19. Endokrin tizimning inson organizmi va xulq atvoridagi ahamiyati.
20. Psixik xususiyat va holatlarning neyropsixologik asoslari.
21. Egizaklar usuli, gen va atrof-muhit bir-biriga ta'siri.
22. Irsiyat. Bixevioral genetika.
23. Psixik faoliyatning jinsga oid xususiyatlari.
24. Xulq-atvorning psixofiziologik asosi bo'yicha qisqacha xulosa va amaliy tavsiyalar.
25. Ong taraqqiyoti va ongsizlik
26. Filogenez va ontogenez haqida tushuncha.
27. Psixikaning sensor, perseptiv bosqichlari.
28. Instinkt tushunchasining mazmuni.
29. Instinktlarning klassifikatsiyasi.
30. Hayvonlarning individual va intellektual xatti-harakat shakllari.
31. Ongning paydo bo'lishi va uning taraqqiyoti.
32. Onglilik va ongsizlik.
33. Muhit psixik faoliyat va taraqqiyot omili sifatida. Anglanmagan psixik jarayonlar.
34. Diqqat haqida tushuncha.
35. Diqqatning nerv-fiziologik asoslari.
36. Diqqat turlari, ixtiyorsiz diqqat, ixtiyoriy diqqat, ixtiyoriydan so'nggi diqqat.
37. Diqqatning xususiyatlari, diqqat kuchi va bo'linishi, diqqat ko'lami, diqqat taqsimlanishi, shaxsda diqqat rivojlanishi.
38. Diqqatning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.
39. Sezgililar haqida umumiy tushuncha.
40. Sezgilarning nerv-fiziologik asoslari.
41. Sezgilarning tasnifi, sezgilarning turlari, sezgi sohasidagi qonuniyatlar.
42. Sezgi va sezuvchanlikning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.

43. Idrok haqida tushuncha.
44. Idrokning nerv-fiziologik asoslari, xususiyatlari va qonuniyatlari.
45. Idrokda ob'ekt va fon, appersepsiya, idrokning konstantligi.
46. Idrokda illyuziya va gallyutsinatsiya.
47. Vaqt, harakat va fazoni idrok qilish.
48. Idrokning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.
49. Xotira haqida tushuncha.
50. Xotiraning nerv-fiziologik asosi.
51. Xotira nazariyalari.
52. Xotira turlari, faoliyatga ko'ra xotira turlari, maqsadiga ko'ra xotira turlari, muddatiga ko'ra xotira turlari.
53. Xotira jarayonlari, esda olib qolish, esga tushirish, esda saqlash, unutish.
54. Xotirani o'rganish metodlari.
55. Xotiraning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.
56. Xayol haqida tushuncha.
57. Xayol jarayonlari.
58. Xayol turlari, tasavvur xayoli, ijodiy xayol, ixtiyorsiz va ixtiyoriy xayol, orzu, tush ko'rish va shirin xayol.
59. Xayol sifatleri, xayolning kengligi va torligi, xayolning chuqurligi va realligi, xayolning mazmundorligi va kuchi, fantaziya.
60. Xayolning rivojlanishi.
61. Xayol bo'yicha qisqacha xulosa.
62. Tafakkur haqida tushuncha.
63. Tafakkur va hissiy bilish.
64. Tafakkur operatsiyalari, tafakkur shakllari, turlari. Tafakkur borasidagi psixologik nazariyalari.
65. Muammoli vaziyat va uni hal qilish metodlari.
66. Tafakkurning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.
67. Intellekt va kreativlik haqida tushuncha.
68. Intellekt va kreativlik nazariyalari.
69. Intellekt sohasida psixologik differentsiatsiya – irsiyat, jins, madaniyat, muhit. Intellektni o'lchash metod va metodikalari.
70. Intellekt sohasidagi buzilishlar.
71. Intellekt va kreativlikning psixologik asosi haqida qisqacha xulosa.
72. Faoliyat haqida tushuncha.
73. Faoliyatning tuzilishi, turlari.
74. Motiv va motivatsiya. Motivlarning turlari.
75. Motivatsiya nazariyalari (A.Maslou, A.Adler, Z.Freyd). Motivatsio sohani tekshirish metodlari.
76. Muloqot va nutq haqida tushuncha, muloqot turlari.
77. Muloqotning inson filogenetik va ontogenetik rivojlanishidagi ahamiyati.
78. Muloqotning ijtimoiy-psixologik jihatleri haqida tushuncha.
79. Shaxslararo munosabatlar va ularda muloqotning o'ri.
80. Emotsiya haqida tushuncha.
81. Hissiy holatlarning nerv-fiziologik asoslari.

82. Insoniy emotsiyalar va hayvonlardagi emotsiyalar.
83. Hissiy holatlarning ifodalanishi, hislarni kechirish shakllari.
84. Hissiy ton, affekt, stress.
85. Iroda haqida tushuncha.
86. Irodaviy faoliyatning umumiy xususiyatlari. Iroda borasidagi nazariyalar.
87. Irodaviy akt va uning tuzilishi.
88. Shaxs haqida tushuncha.
89. Shaxsning rivojlanishi.
90. Shaxsning ximoyalaniş mexanizmlari. Ta'sir etuvchi omillar.
91. Shaxs psixologik strukturasi. Shaxs nazariyalari (G.Ayzenk, Z.Freyd, K.Rodgers, A Maslou).
92. Xarakter xaqida tushuncha.
93. Shaxsning o'zini o'zi baholashi.
94. Shaxsning o'zini o'zi nazorat qilishi va boshqarishi.
95. Shaxsni o'rganish metodlari (kuzatish, proektiv texnikalar, so'rovnomalalar va amaliy testlar)
96. Temperament haqida tushuncha
97. Individuallik xususiyatlari differensial psixologiyaning predmeti sifatida.
98. Inson shaxsi va individuallik xususiyatlari.
99. Xarakter shakllanishi.
100. Qobiliyatlar haqida tushuncha, qobiliyatlarning sifat va miqdor tavsifi, qobiliyatlarning tuzilishi.
101. Layoqat va qobiliyat.
102. Qobiliyatlar tuzilishi, turlari. Talantning paydo bo'lishi va tuzilishi.

3.3. Eksperimental psixologiya va praktikum fani bo'yicha

Eksperimental psixologiyaga kirish. Shaxs psixologiyasi

1. Fiziologik psixologiyaning paydo bo'lish sharoitlari.
2. G.Gelmgols – psixofiziologiyaning asoschisi sifatida.
3. Psixofizika fanining shakllanishida E.Veber va T.Fexner tadqiqodlarining o'rni.
4. V.Vuntning eksperimental psixologiyasi.
5. E.Titchenerning radikal introspektivizm.
6. Murakkab bilish jarayonlarini eksperimental o'rganish.
7. Ebbingauz, Brayn va Xarterlarning eksperimental tadqiqotlari.
8. Kasb tanlashga doir psixologik tadqiqodlar.
9. Eksperimental psixologiyaning asosiy tamoyillari.
10. Psixologiyada eksperimental metodining tarixi.
11. Umumiy psixologiyada eksperimental metodining rivojlanishi.
12. Fanning metodolik muammolari.
13. Nazariya va uning tarkibiy tuzilishi.
14. Ilmiy muammo. Ilmiy faraz
15. Asosiy umumilmiy tadqiqot metodlari. Psixologiyada empirik metodlar.

16. Tabiiy va laboratoriya sharoitlarida kuzatish.
17. Eksperimental muomala.
18. Eksperimentator va uning shaxsi va faoliyati.
19. Eksperimentda sinaluvchi, uning shaxsi va faoliyati.
20. Psixologik eksperiment vaziyati.
21. Eksperimental tadqiqot etikasi.
22. Psixologning axloqiy tamoyillari va xulq-atvori kodeksi.
23. Psixologik eksperiment jarayoni va uning asosiy xususiyatlari.
24. Eksperimental o'zgaruvchilar va ularni nazorat qilish.
25. Eksperimental o'zgaruvchi turlari.
26. Eksperimental rejalar. Korreksion tadqiqotlar
27. Empirik tadqiqotning umumiy tavsifi.

Ichki regulyatsiya

1. Shaxs rivojlanishining turli davrlarida motivatsion jarayonning ahamiyati.
2. Hozirgi zamon psixologiyasida testning dolzarb muammolari
3. Emotsiyalarning shaxs shakllanishidagi o'rni
4. Emotsiyalar va insonning xronologik yoshi
5. Emotsionallikning inson hayot faoliyatiga ta'siri
6. Irodaviy boshqaruv va inson shaxsining rivojlanishi
7. Inson irodasining tabiati
8. Irodaviy boshqaruv va irodaviy zo'riqlik
9. Murakkab sharoitlarda irodaning namoyon bo'lishi
10. Ongli nazorat ixtiyoriy boshqaruv shakli sifatida
11. Yosh xususiyatlarining inson irodaviy boshqaruviga ta'siri
12. Xulq-atvor va faoliyatni ixtiyoriy boshqarishning psixofiziologik mexanizmlari.

Bilish jarayonlari

1. Psixologiya fanining klassik tadqiqotlarida metodik uslublar.
2. Sinaluvchilarning eksperimentda ishtirok etish effektlari
3. Psixolog tadqiqotchining axloq kodeksi
4. Sensor shkalalar
5. Psixologik o'lchov xususiyatlari
6. Ko'rish idroki asimmetriyasi
7. Mutloq va differensial sezgirlikni o'rganish
8. Emotsiyalarning idrokka tanlovchan ta'siri
9. Bilish jarayonlari va emotsiyalar
10. Sezgi va idrok jarayonlari rivojlanishi
11. Geshtalt psixologiyada perseptiv timsollarning qonuniyatlari
12. Idrok illyuziyalari va ularni tadqiq qilish
13. Diqqatning barqarorligi va ixtiyoriy xotiraning bog'liqligi
14. O'quvchilar diqqatining ayrim yosh xususiyatlari
15. Diqqat konsentrasiyasi va so'z-mantiqiy xotira orasidagi bog'liqlik

16. Diqqatning taqsimlanishi va obrazli xotira
17. Boshlang'ich sinf o'quvchilari diqqatining ayrim xususiyatlari
18. Matematika darslarida bolalarning diqqatini tashkil etish
19. O'smirlarda ddiqqatning yosh va jins xususiyatlari
20. Katta sinf o'quvchilarida diqqatning ko'chuvchanligi va taqsimlanishini eksperimental o'rganish
21. Ixtiyorsiz xotirada faoliyatning o'mi
22. Diqqatni rivojlantirish metodlari
23. Xotirani rivojlantirish metodlari
24. Diqqat va xotira psixokorreksiyasi
25. Masalalarni yechishda oldingi tajribaning tinlovchanligining asosiy omillari
26. Masalalarni yechishda ob'ektlarning latent xususiyatlari.
27. Ustanovkalarining masalalarni yechish uslubiga ta'sirini o'rganish
28. O'z-o'zini kuzatish metodi.
29. Ovoz chiqarib mulohaza yuritish metodi.
30. Tafakkur jarayonini o'rganish va axborot nazariyasi.
31. Nutqni o'rganishda nazariy kommunikasion model (jumlalarning morfem tuzilishi).
32. Nutqni o'rganishda transformasion model.
33. Jumlalarni tuzish va tushunishning "bevosita-komponentlar" bo'yicha modeli.
34. Dj.Millerning jumlalarni taqqoslash metodikasi
35. Empirik tadqiqotning umumiy xususiyati.

3.4. Umumiy psixodiagnostika fani bo'yicha

1. Psixodiagnostika va psixologiya tarmoqlari o'rtasidagi bog'liqlik.
2. Ilmiy psixodiagnostika bilan amaliy psixodiagnostikaning o'zaro aloqalari.
3. Psixodiagnostik tadqiqotlarning ilmiy tadqiqotlardan farqi
4. Psixodiagnostik metodikalarining ma'lumot olish usullari orasidagi afzalliklari.
5. Kompyuter psixodiagnostikasining yutuq va kamchiliklari.
6. O'zbekistonda psixodiagnostikaning rivojlanish tarixi.
7. Psixologik testlashtirishning zamonaviy holatlari.
8. Psixodiagnostik metodikalardan foydalanuvchilar va ishlab chiquvchilar uchun talablar
9. Psixodiagnostik jarayonlar bosqichlar.
10. Psixodiagnostik tadqiqot buyicha hisobot tayyorlash.
11. Test metodining yutuq va kamchiliklari.
12. Assessment-markaz va alt-assessment personalii kompleks baholash metodlari sifatida.
13. Korrelyatsiya tahlili ishonchlilik va validlikni aniqlash usullaridan biri sifatida; regression tahlil.
14. Chiziqli standartlashtirish. Nochiziqli standartlashtirish.

15. Standartlashtirish uchun tanlanmalarni shakllantirish qoidalari
16. Test topshiriqlarining murakkablik indeksi (effektivlik) va diskriminativligi.
17. Psixologik psixometrik jihatidan tayyorlash talablari.
18. Shaxs to'g'risida ma'lumot olish usullari: L-ma'lumot, Q-ma'lumot, T-ma'lumot.
19. Pedagogik diagnostika.
20. Maktab psixologik xizmatida psixodiagnostika.
21. Klinik psixodiagnostika.
22. Temperament irsiy xarakteristikasini baholash uchun V.M.Rusalovning temperament tuzilishi so'rovnomasi.
23. Temperament tiplarini baholashda D. Keyrs so'rovnomasi.
24. G.Ayzenk so'rovnomalari asosidamententni aniqlash.
25. Katta yoshdagilar bilan ishlashgan mo'ljallangan ko'p omilli "shaxs so'rovnomasi (Dj. Gouxning Kaliforniya psixologik so'rovnomasi (CPI).
26. Y.Farenbergning "Frayburg shaxsni o'rganish so'rovnomasi" (FBI).
27. L.H. Sobchikning "Individual-psixologik so'rovnomasi
28. Psixodiagnostikada apperseptiv testlar tahlili.
29. Assotsiativ metod hikoyani, tarixni yoki jumlamani metodikalarining asosi sifatida.
30. D.M.Saks va S.Levining "Tugallanmagan jumlar" metodikasi.
31. Shaxs muammolari, xususiyatlari va holatlarini o'rganishga mo'ljallangan boshqa proektiv metodikalar.
32. O'zini o'zi anglash psixodiagnostikasi
33. Shaxs qadriyatlarini diagnostikasi metodikalari
34. Djersayldning shaxsning psixik holati metodikasi.
35. Nevrotik holatlarni diagnostika metodikalari.
36. Frustratsiya diagnostikasi.
37. X. Xekxauzenning tadqiqotlari va diagnostik metodlari.
38. Erishganlik motivatsiyalari o'rganish uchun metodikalar.
39. O'quv motivatsiyalari va o'quvchilarning o'qishga emotsional munosabatlarini o'rganish psixologik metodikalari.
40. Pedagogik diagnostika.
41. Maktabga tayyorgarlik.
42. O'zlashtirish va o'quv guruhlarni shakllanganlik darajasini diagnostika qilish.
43. Maxsus populyatsiya uchun testlar.
44. Go'daklar va maktabgacha yoshdagilarni testdan o'tkazish.
45. Psixik taraqqiyotdan ortda qolganlarni kompleks baholash.
46. Differensial qobiliyatlar batareyasi - DQB (DAT).
47. Qobiliyatlar diagnostikasi metodlarini qo'llash sohalari
48. Ota-ona-bola munosabatlari diagnostikasi metodlari va metodikalari.
49. «R.Jilyaning Film-test»,
50. «O'smirlar nazarida ota-onalar» (ADOR),
51. Ota-onalik ustanovkaari va reaksiyalari metodikasi (PARI),

52. «Oila rasmi», «Uch daraxt» va boshqa metodikalar.
53. Konfliktologiya diagnostikasi.
54. Bandlik xizmatida psixodiagnostika.
55. Adaptatsiya va dezadaptatsiya diagnostikasi.

3.5. Sotsial psixologiya fani bo'yicha

1. Ijtimoiy psixologiya fanining predmeti va vazifalari haqida baxslar.
2. Ijtimoiy psixologiyaning fan sifatida rivojlanishi.
3. Ijtimoiy psixologiyaning uch nazariy manbasi va ularning bugungi kundagi mohiyati.
4. Psixologik oqimlarda ijtimoiy psixologik qarashlarning aks etishi.
5. O'rta Osiyo mutafakkirlarining asarlarida ijtimoiy psixologik qarashlarning aks ettirilishi.
6. Ijtimoiy psixologiyada foydalaniladigan metodlarning o'ziga xosligi.
7. O'rta Osiyo mutafakkirlarining asarlarida muloqotga oid qarashlarning aks ettirilishi
8. Shaxslararo muloqot va uning funktsiya (vazifa)lari
9. Muloqotning ijtimoiy psixologik tavsifi va uning turlari
10. Shaxslararo kommunikatsiyaning o'ziga xos jihatlari
11. Informatsiya (axborot)ni uzatish yo'llari va usullari
12. Muloqotda o'zaro tushunish va ijtimoiy pertseptsiya
13. Shaxslararo muloqotda pertseptiv mexanizmlar
14. Muloqotda o'zaro ta'sir masalasi
15. Ijtimoiy-psixologik nizolar va ularning tavsifi
16. Muloqotda nizolarni yuzaga keltiruvchi ijtimoiy psixologik sabablar
17. Muloqot jarayonidagi nizolarni hal etishning ijtimoiy psixologik xususiyatlari
18. Katta guruhlar va omma psixologiyasi
19. Kichik guruh va jamoa psixologiyasi
20. Kichik guruh va referent guruh muammosining ijtimoiy psixologiyada o'rganilishi
21. Ijtimoiy guruhlar tushunchasi va ularning klassifikatsiyasi
22. Kichik guruhlarining ijtimoiy psixologiyasi
23. Kichik guruhlarining emotsional va kommunikativ tuzilishi
24. Kichik guruhlariga xos qonuniyatlar va ularning o'rganilishi.
25. Guruhiy dinamika tushunchasi.
26. Kichik guruhlarda rivojlanish va jipslashish muammosi
27. Guruhiy qarorlarni qabul qilish jarayoni
28. Kichik guruh bilan ishlashning ijtimoiy psixologik jihatlari
29. Ijtimoiy psixologiya uchun shaxsni o'rganishning o'ziga xosligi
30. Ijtimoiy psixologiyada "Men" kontseptsiyasining mohiyati
31. Shaxsning o'z-o'ziga baho berishi
32. Shaxsning psixologik tuzilishi

33. Shaxsning o'z-o'zini anglashi masalasida chet el olimlarining nazariyalari
34. Shaxsning o'z-o'zini anglashi masalasida rus olimlarining nazariyalari
35. Shaxsning o'z-o'zini anglashi masalasida O'rta Osiyo mutafakkirlarining qarashlari
36. Shaxs tiplarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
37. Shaxs haqida Freyd nazariyasi
38. Shaxsda psixologik himoya mexanizmi
39. Shaxsning ijtimoiylashuv omillarining etnopsixologik jihatlari
40. Shaxsni o'rganishda chet el psixologiyasi nazariyalari
41. Rossiya psixologiyasida shaxs haqidagi nazariyalar
42. O'rta Osiyo mutafakkirlarining shaxs haqidagi qarashlari
43. Shaxsning ijtimoiy ustanovkalari
44. Shaxs va uning agressivligi
45. Shaxs va alturizm masalasi
46. Shaxs va uning tolerantligi masalasi
47. Shaxsda kuzatiladigan stress holatlari
48. Boshqaruv psixologiyasining chet el olimlari tomonidan o'rganilishi
49. Boshqaruv psixologiyasining rus olimlari tomonidan o'rganilishi
50. Boshqaruv psixologiyasining o'zbek psixologiyasida o'rganilishi

Tarix va psixologik fakulteti dekani
A.A. Boltayev
2024 y.

«KELISHILDI»

Psixologiya va sotsiologiya
kafedrasini mudiri
A.M. Nazarov
2024 y.